

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
 Egész évre ... kor. 20.—
 Félévre ... „ „ „ 10.—
 Negyedévre ... „ „ 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
 BUDAPEST,
 VIII., Népszínház-utca 22. sz.
 Telefonszám: 61—38.
 Hirdetések
 felvétele ugyanott

—☉ Budapest, december hó 17. ☉—

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS A HÉT

HUSZONHARMADIK ÉVFOLYAMÁRA
MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI DJ:

EGÉSZ ÉVRE 20 KORONA,
 FÉLÉVRE 10 KORONA.

Hagyomány a magyar sajtóban programot adni az évforduló alkalmából. A Hét huszonnégy esztendő alatt szakadatlanul harcolt az ósdi hagyományok ellen, tehát következetlenség lenne, ha most alkalmazkodnék ehhez a sajtóhagyományhoz. Huszonnégy éves multunk, számtalan sikerünk ékebben beszél a legszebb ígéretnél s az, amit eddig adtunk, minden ígéretnél biztatóbban garantálja, hogy a jövő méltó folytatása lesz a multnak. Új szellemet, új irányt honosítottunk meg az irodalomban. Megjavítottuk az ízlést, tágitottuk a látókört, emeltük a nivót. Az értékek fogalmát átfarmáltuk s új esztétikai értékeket hoztunk forgalomba.

Ez a multunk s ez a mult adja meg jövőnk perspektíváját. Az elvégzett és újra vállalt munkára hivatkozva kérjük a magyar olvasóközönséget, hogy régi szeretetével ezután is támogasson bennünket.

Budapest, 1911 december havában.

KISS JÓZSEF,

A HÉT szerkesztője és kiadója.

Krónika.

Ryhliczky.

— decz. 15.

A Ryhliczky-ügy kezdetben izgalmas, aztán utálatos volt, majd elpetyhüdt s a végén a köznapi élet olcsó apoteózisának, a rokonszenvének adott helyet. Mert valljuk be mindjárt, nyiltan: ezt a kis lengyelt sajátosságos utazásán sok nyilt és még több titkolt szimpátia kísérte; az emberek, mikor még csak a gyanu környezte, nyugtalanul tipeltek mellette: hurokra kerül-e vagy sem; a köztudat utóbb a családja mártírját próbálta benne meglátni; mikor pedig vallatás közben a félszeme kifolyt, mindenki megsajnálta a pórul járt tolvajt és azt mondta: bőven megvezekelt bünéért. Zsiványból limonádé nem készült még olyan gyorsan, mint az ő esetében.

Ámbár, legyünk igazságosak: a közérzés egy része még ma sem tud a szegénylegény-romantika hatása alól

szabadulni és nem egy polgártársunk van (a jelenlévők is számitanak), aki magában mosolyog, vagy legalább is egy befejezett cselekmény, a kielégített várakozás lángos izét érzi, ha egy Kecskeméthy Győző vagy Siczinszki árkon-bokron, tűzön-vizen diadalmaskodva, fittyet hány a zbirreknek és örökre kisiklik körmeik közül. A jól nevelt erkölcsi érzés ilyenkor ugyan rögtön a szájunkra üt és rendreutasít, de azért a következő izgalmas esetenél mégis csak újra fölébred bennünk a kíváncsiság, vajjon a pandur lesz-e az ügyesebb, vagy a rabló? Miután pedig a rabló a gyöngébb és minden chance a pandur pártján van, valamint hogy abban nincs érdekes, ha egy banktolvajt menten lefűlelnek, a hangulat az előbbi javára szavaz; s a hangulat, sajnos, többnyire már azonos a rokonszenvvel. Az érdekesség és a szimpátia tehát ugyszólván egy dróton tánczolnak és megnyugtató, hogy ez még olyan országokban is így van, ahol soha nem voltak szegénylegények.

Nincs ok tehát utólag szégyenkezni, hogy ez a Ryhliczky, aki napokon át ingyenes mozi-élvezethez juttatott, rokonszenvéssé vált egyikünk-másikunk előtt. Aki ennyi embert tud izgalomba hozni s abban megtartani, aki ideig-óráig fél-Európa szemét magára és hazájára képes irányítani: az valaki, ha mindjárt senki is. Ryhliczky a rövid ismeretség alatt összekapcsolódott a gondolkodásunkkal, a napi olvasmányainkkal, így részben a lelkünkkel, alakját nem néztük a bűntetőtörvénykönyvön át. Mert a paragrafus szemüvegén keresztül ő is csak olyan tolvaj, mint az utolsó kapcزابetyár; hogy a fegyencz-tipus alól emanczipálódhassék, ahhoz az kellett, hogy a személye jelentsen valamit. Vajjon megcselekedte-e ezt?

Próbáljuk meg és koppaszszuk meg az esetet azoktól a tollaktól, amelyek rajta a világrendet, a társadalmi békét, a becsületet képviselik. Vagyis, tegyük félre öt percze a tizparancsolatot és lássuk magát a tettet, a csupasz gépezetet, amint pörög, forog és kalapál. Ha képesek vagyunk e furcsa műveletre, a viszonylatok kikapcsolására, a következő kép fog előttünk kidomborodni:

Ime, egy nagy intézmény, egy ismert bank, a gyakorlaton felnövekedett üzemével, amelyet a kautélák tömör sánczai és magas palizádjai fűdöznek. Nemcsak a pénzszekrényeit burkolja pánczél, de a pénze minden menetét, legapróbb lépését is. Egyformán ellenőrzi a tisztviselőit és a közönséget. A tulajdon erején, eszén és tapasztalatán felül pedig ott áll szövetségesül a társadalmi rend, a közbiztonság, a rendőrség, a törvényszék. Utolsó fillérért is oly nagy erő és hatalom védi, amely

ezer évig el tudná hajtani Németalföld összes szélmal-
mait. Képzeld el, hogy ezt az erőt csakugyan lehetne
transzponálni, hogy a védelemnek azt a tömegét, amelyet
a társadalom a bankok intézményének ad, tonnákban
vagy HP-ben tudnók kifejezni. Hol az az izom, amely
vele megbirkózni tudjon? Sem háboru, sem földrengés,
sem tűz, sem forradalom, sőt polgárháboru, de még
Szmrecsányi György sem árthat neki.

Ekkor pedig jön egy kis lengyel bankfiu, apró,
élénk szemü, olcsó elegáncziájú, amelyet napjában
százával lehet látni a tőzsde, a pilzeni sörccsarnok, vagy
a Fővárosi Orfeum körül, amint nagyon is derékbe
szabott kabátokban, fityegő zsebkendővel, angolosan
elválasztott hajjal, lefelé fordított pálczával, furcsa
egyenruhában sétálnak. És ez a kis lengyel, akinek
ereje előzetesen nemcsak hogy HP-ben, de még gyertya-
fényben sem volt kifejezhető, szembeszáll a föntebb
leirt hatalomtömeggel, kinyitja pánczélos kapuit, le-
fegyverzi éber őrségét, tuljára a kautélák, a törvények,
a rendőrök eszén.

Mit jelent ez a kép? Látszólag: a kicsi diadalát
a nagy fölött, a szürkeségét a szivárvány, Dávidét
Góliát fölött. Azt jelenti, hogy: az erők elhelyezke-
dése nem örökkön való, hogy: a hatalom nem abszolút,
jellegű, hogy: a mértékek nem nőnek a föld közép-
pontjáig. Azt jelenti, hogy az apró ember ügyessége
nem kisebb, mint a nagy izomereje, hogy —helyesebb
kifejezéssel — a légy csipése épp oly hatásos lehet, mint
a barlangját védelmező oroszlán állkapcsa. Vagyis
magyarán, hogy: nincs igazán nagy és nincs igazán
kicsi dolog e földön, csak a hagyomány emlőjén csüngő
látszat teszi őket azzá.

De, lám, nem azonos-e mindez azzal a gondosan
kiszitt mesével, amelyet gyakran hallottunk az iskola
padján a hálóba került oroszlánról, s az őt fogacskáival
kiszabadító egérről? Vagy azzal a dohos mondás-
sal: gutta cavat lapidem, non vi, sed saepe cadendo?
Vagy a sas és az ökörszem versenyröpülésével, az agár
és a csiga emlékezetes versenyfutásával? Sőt: a Tell-
legendával, a már említett Dáviddal és Góliáttal, a
galvanizált Ludas Matyival, a tü fokán átsétáló tevével,
meg a mennyből kirekesztett gazdaggal, de talán még
a korzikai tüzértiszt sorsával is? Mindezekben ugyanaz
az alapgondolat; mindenütt a kicsi győz a nagy fölött;
és ennek az émelgős viszonylatnak az emléke teszi a
tömeg előtt, öntudatlanul, rokonszenvenné Ryhliczky
vékony alakját. Egy régi normára ösmerünk benne,
idegen, bántó formában, amely azonban összekapcsoló-
dik az iskola-morálon fölnövekedett képzeleteinkkel.

Ha most a képet ismét betakarjuk s ráakasztjuk
a társadalmi rend viszonylatait, a törvények hálózatát,
részben el fog tűnni a fanyar tanulság, amely az adott
gazságot nivellálni tudta. De, ha nem akarunk fél-
uton megállni, akkor be kell vallanunk, hogy a föl-
tebbi phaedrusi morál tulajdonképpen ugyanazért a
hazugságért vigasztal, amely a phaedrusi morálban
lakozik. Mert hazugság, hogy a kicsi éppen oly nagy,
sőt nagyobb, mint a nagy; ezt csak a pedagógia eszelte

ki színes angol flastromnak arra a sebre, amelyet éppen
a kicsiségük jelent. Az egér szalonnát rág és nem kö-
telet, a csiga és az ökörszem csak rabulisztikával ver-
hetik meg a sást meg az agarat, a teve a sivatagban
jár és nem a tü fokában, s azt, aki esőcseppek segítségével
próbál mánakadámot csinálni, tébolydába viszik. A nagy
dolgok nagyoknak születnek. És Napoleon soha nem
volt kicsi, csak a viszonyok aprók, amelyek közé szo-
rult, amint Görgey is csak Tullnban volt kicsi. Ha az
esőcsepp ki is tudja lyukasztani a követ, az nem bizo-
nyítja azt, hogy esőből házakat és országutakat lehet
építeni, hanem azt, hogy a kicsi viszonyok olykor meg
tudják rontani a nagyot is, de elősegíteni amazt sose
képesek.

Az embert és a viszonylatot tehát a nagyoknál
nem lehet és nem szabad egymással összecserélni, míg
a kicsinél éppen fordított a dolog: a nagy viszonylat
okkal-móddal a kicsit is megnöveszti. Forradalmak,
szabadságharczok, váratlan konjunkturák, szerencsés
helyzetek erre a legjobb példák; azt a mondást, hogy
akinek Isten hivatást adott, észszel is megajándékozta,
csak azért nem idézzük, mert sem Shaw, sem Nietzsche
nem mondta. Ryhliczkyt is csak a viszonylat tette
nagytilü szélhámossá; terve, annak kivitele, ma már
bevallhatjuk, kezdetleges, sőt ostoba volt, de a siker
pillanatra igazolta, akár Marat-t, vagy az Üdv hadsere-
gét. Valóban azonban a banktolvaj kicsi és szegény
hernyó-volt, távolról sem palimpsest, amely a rendes
sikkasztóarcz alatt értékesebb lelki okmányokat rejte-
getett volna: egyszerű fegyencz-szám ő, amely se nem
oszt, se nem szoroz, hanem megállapít, anélkül hogy
tényezővé válna.

Syrion.

Akom-bákom.

Mit tudok annyit nézni a lombtalan fán,
Mikor a levelek már mind leszálltak,
Az őszi rajznak titkos értelme van tán,
Amit irnak az össze-vissza ágak?
Hogy fejtsem meg, hogy értsem, mit csináljak?

Mire való az eget is annyit nézni,
Figyelni felhők álomarczu népét:
Sohase tudtam emlékembe bevésni
Egyetlenegy felhőnek hü arczképét,
Kelnek, foszlanak, mulnak és az ég kék.

Mi van azon a hidon... micsoda szépség,
Mily bánat? Mi köze hozzá szívemnek?
Oszlopok, ivek, rajta kocsi, népség,
Alatta néma hajók jönnek-mennek.
Milyen egyszerű és nyugtot nem enged.

Mit érzek, ha ott ülök az orfeumban
S a színpadon négerek énekelnek,
A mély hangokban micsoda messzi bu van,
Sötét ujjak a banjon mért vernek
Végtelen vágyat, halálos szerelmet?...
Szép Ernő.

A játszópajtás.

(A mi kis falunk legendáiból.)

Irta: MIKSZÁTH KÁLMÁN.

A mi öregeinknek beszélték az ő öregeik, hogy egy Bólyi Mátyás nevű tanító élt a falunkban, aki nem szeretett tanítani, — s így csudálatosan ritka összhang volt akkor egyszer a tanító és a tanítványok között. Ha efajta restség fogta elő, rendesen kiküldte a tanítványait játszani, azt tartván, hogy ami a lónál a zab, az a gyermeknél a játék. Ha a ló huz, megérdemli a zabot, ha a gyerekek egy órát tanulnak, megérdemlik, hogy két órát játszogassanak utána.

Ezek a játékok egy gyepes téren, a vártemplom baloldalán folytak. Vártemplomnak pedig azért nevezték, mert a templom valaha egy várkastély tartozéka volt s benne Dragffiak és Balassák hallgatták a miséket. Később valamelyik jámbor Balassáné átalakította kolostornak a veres barátok számára, kik a most már omlófélben lévő épület külső falának fülkéjébe a Szűz Mária színes szobrát helyezték el, amint ölében ül a kis Jézus. Ez a fal még most is jobbra ép s bár századok esője csapkodta, szele szántotta, napfénye szárította, a Mi Asszonyunk szobra még mai napig is jókarban van. Gyerekkoromban sokszor megbámultam aranszegélyes kék palástjában, amint szelid tekintete térdén ülő fián pihen, ki czinóbervörös köntöskét visel.

Ákárki faragta, mester volt a talpán. Gyönyörűség volt ránézni s messze földön, egész a balassagyarmati hidig nem akadt ahhoz fogható látványosság. A gyarmati hidon ugyanis a Nepomuki Szent János szobra állt. Igaz, kétszer akkora, mint ez. De hát micsoda csöppes a mi falunk a csudálatos Balassagyarmathoz képest.

De hogy szavamat ne felejtsem, egyszer azután a veres barátok is elhagyták a klastromot, mivelhogy kénytelenek is voltak vele (mert a törökök elkergették), fogta magát erre a klastrom, ő meg a templomnak mondott istenhozzádot, lassan-lassan leomladozott; ami a templomot illeti, annak is kedve lett volna egynéhányszor ledőlni, de a parasztok folytonosan javították, hát kénytelen ott állni. Ugyanez mondható a kőkerítésről, mely a zárdai részt övezte valamikor, minthogy az elhagyott udvar használatát a patrónus a mindenkori tanítóknak engedte át, kik ennek folytán felügyeltek a kerítésre, sőt ahol elromlott, siettek azt az omladozó kolostor köveiből pótolni. Hiszen a zárt udvarnak jó hasznát látták a tanítónék. Igaz, bokrokkal, fákkal volt benöve, mint egy őserdő. Sok munkába került volna kiirtani, de azért némi kis zöldségeskert kített belőle, a kis libáknak is volt ott pázsitja, némely esztendőben gyümölcs került a fákról, sőt maga a mester egy kis dohányt termesztett a napos aljában s ha zárva tartogatta az ódon vasas ajtót, senki el nem lophatta, mert a kőkerítés magas volt, ellátva szögekkel a tetején.

S míg jobbról az enyészet végezte lassú, zajtalan munkáját, addig a templom nyitott baloldalán vidám élet pezsgett, a játszódozó gyerekek lármája néha a harangzugást is elnyomta. Járt a »pige«, »tente bôle«, »méta«, »kampa«, birkózás a fiuk közt, míg a leányok »buvócskát« játszottak, vagy »róka nénit«, a labdával pedig egyszerű »puffancsot«. A leányok nem vegyültek a fiuk közé, — az iskolában is külön ültek. (Itt a hegyek közt később hasadoznak a bimbók.) A fiuk játékaik durvábbak (egy-egy betört orr se nagy ritkaság). A leányok aránylag gyöngéden, kecses mozdulatokkal tesznek eleget az illető játék szabályainak, formáinak.

Közben az »Ispilángi rózsát« dalolják édes, vékony, méhek dongásához hasonlatos hangjaikon, vagy a »Hajdu Ilonácskát«. A fiuk nyerse, csunyákat beszélnek s a játékhoz szükséges varázsmondókáik sem olyan finomak, szavakból szótt csipkék, mint a lányokéi. A fiuk összeszednek mindenféle se füle, se lába szavakat, miséző paptól, alkudozó zsidótól, fütől, fától, ördögtől.

Egyetem, begyetem, cziczime,
Hábinem, bábinem, domine
Ecz, pécz, czinginó,
Vea vea tika vó.

Olyan nagy az idegenkedés a szoknyától (Megálljatok csak! Majd hozzáérik a szemetek!), hogy csak egy fiu akadt, Oroszi Mihálynak, a szücsnek hasonnevű fiacskája, aki eljátszadózott a leányokkal is, — amiért eleget csufolták a többi fiuk. Sőt már az utolján be se akarták venni a métákba. Azt mondták: »Eredj a leányokhoz!« Különösen a Bólyi-ikrek, Gábor és Miklós, a két fő szóvivő (a tanító fia) üldözték emiatt.

— Mondd meg az anyádnak, adjon rád szoknyát és növeszse meg a hajadat!

No azt ugyan nem lett volna érdemes megnöveszteni, mert csunya vörös hajjal verte meg a természet, — hanem azért igen jó fiu volt. Jóeszű, szorgalmas tanuló,* bár czingár, törékeny testű, félénk, pirulós, szelid, igazán jobban illett a leányok közé, akikkel játszott, akik azonban maguk is figyelmeztették:

— Ne játszszál velünk, Misike, mert kicsufolnak a fiuk.

— De mikor ök nem akarnak bevenni.

— Majd bevesznek, ha látják egy darabig, hogy nem tartasz velünk.

Miska azonban nagyon szeretett játszani, nem volt ereje ellentállani, mint ahogy nem marad vesztég a csikó, ha az egész ménes ficzánkol. Arcza kipirult, szemei csillogtak, homloka ragyogott, odavolt a játékért, és szinte szép volt játék közben, a haja is megsötétedett az izzadságtól.

Egy délután, mikor az iskolába belépett, általánoson feltűnt a különös pohos formája, olyan volt lenge golyos gatyájában, kidudorodó ingével, mint egy középütt átkötött zsák, melynek felső része babhajakkal van megtömve.

Beült a helyére s mialatt a tanító ur az összeadást magyarázta a táblán, egyszer-kétszer benyult az inge hasitékán (nyári nap lévén, a gombos mellényke otthon maradt), kivett valami hosszukásat, alakra a borotványelekhez hasonlót s jóízűen ropogtatta a szájában.

A kis Bólyi Miklós, a vásottabbik iker, észrevette s iparkodott a háta mögé jutni.

— Mi van az inged alatt, Misi? — kérdezte nyájasan. — Mi lehet az a gömbölyü?

— A labdám.

— Hát a többi?

— Édesapám hazajött Gyarmatról, jó vásárja volt, egy kis szentjánoskenyeret hozott.

— Ó, te golyhó, hát ott kell azt tartani?

— Nincs zsebem.

— Nem szur?

— De — bólintott Misi mosolyogva.

— Adj nekem is egy darabot, mindjárt nem fog úgy szurni.

Miska benyult a hasitékán át, kihuzott egy darabot, átnyujtotta Miklósnak.

— Jó tettért jót várj — mondá az iskola kis zsar-

* Ugyanez az Oroszi Mihály, aki később híres veszprémi kanonok lett.

noka megolvadt jóakarattal. — Ma velünk fogsz játszani és beavatlak valamibe.

Nem sokáig kellett várni, csakhamar a mesterné fehérfőkötős feje mutatkozott az ablaknál, a főkötő ki volt keményítve s amint odanyomta az üveghez, zörgött.

— Mi az? — kérde a mester, odasielve az ablakhoz.

— Szabó Pál uram van itt Mihóczi Jóskaival, kontraktust akarnak iratni.

A mester, aki a nótáriusságot vitte, dörmögött valamit, becsukta az ablakot, hogy az asszony ne beszélhessen többet, ahelyett kinyitotta a tubákpikszisét, szippantott egyet és elgondolta, hogy a számok elvárnak akárméddig, de Szabó Pál és Mihóczi József esetleg elvesztik a türelmüket, elmennek a mészárosokhoz, egy pár garasért az is megírja nekik a kontraktust.

— Upre gyerekek, — mondá, a krétát letéve — kimehettek játszani.

A nagy csörtetésben, kifelé való tolongásban megint csak Misi mellé került Bólyi Miklós, vele Gábor is.

— Tudok valamit — suttogta rejtélyesen, fontoskodó arccal, s félrevonta őket a tanítói lak erésze alá. — Neked is megmondom, Miska, de adj még egy kis szentjánoskenyeret. Adj Gábornak is.

Miska szót fogadott. Gábornak is adott.

— Hol van? — kérdezte ezek után Gábor.

Azt, hogy mi, nem is kérdezte. Ha titok s ha fontos, hiszen nem lehet az akkor más, mint madárfészek.

— Mindjárt megmutatom, közel van: megsztozunk s egy-kettőre visszajövünk játszani.

Beszaladt a pitvarba s leakasztotta a szegről a zárdakerítés ajtajának a kulcsát s ezzel elvezette Gábort és a náluk egy vagy legfeljebb két évvel fiatalabb Misit az egykori zárda udvarába.

— Ott fenn van a kövek közt egy lyukban — mutatta heves taglejtésekkel, ahogy szokás ilyen rendkívüli dolognál. — Hip-hop, mindjárt fent vagyok.

Hirtelen levetette csizmáit s minthogy a mulandóság nem ollóval nyirja le egyenesre a falakat, hanem a vihart, az esőt, a hulladozó porszemeket fogja be munkába, egy kő kimozdul, legurul, egy másik marad, egész cikczakos lett a felhőknek meredező fal széle, úgy lehetett rajta meztláb felmenni, mint akár egy garádcíson. Körülbelül olyan magasan, mint odább néhány öllel a Mi Asszonyunk csillagos koronája, megállt egy szögletkővön, megkapaszkodott balkezeivel egy kiálló falrészletben, a jobbjaival pedig benyult a kövek közé, ahová csak gyermekkéz férhetett, egy lyukba s csakhamar felkiáltott:

— Négy.

— Nagyok? — hallatszott alulról a Gábor hangja.

— Majdnem anyányiak, pehely már van rajtuk, toll még nincs. Kiszedjem?

— Szedd ki és adogasd le!

Most már Gábor is levetette a csizmáját s felmászott a felutra, ahonnan majd elérheti a Miklós alányújtott kezét. A kis Oroszi Miska izgatottan várta, mi fog történni, nagy kék szemei tágra nyitak s bizonyos tisztelettel csüggtek idősebb társain, hízelt neki, hogy egy ilyen fiús kalandban része van, de valahol mélyen a lelkében megmozdult egy nyugtalanító érzés, hogy ez kegyetlenség. Ugy tetszett neki, hogy Szűz Mária nézi a fülkéből, és felhő borong a homlokán. Jaj, ne haragudj rám szűz anyácskám, hiszen nem csinállok semmi rosszat. Jaj, nem birom kiállni a tekintetedet. És Oroszi Misi behunyta a szemeit.

Hallotta ezalatt, amint azt mondja Miklós: »Fogjad Gábor«, de csak akkor pillantott fel újra, mikor Gábor meg rákiáltott:

— Tartsd ide a kalapodat, Miska!

Miska odaszaladt, felágaskodott s két verébfiókot vett át Gábortól. Meleg testük volt, finom, hamuszínű pehelylyel borítva, kis szívük észrevehetően lüktetett a Miska tenyerében, mire a Miska szive is hangosabban kezdett verni. Most újabb kettőt adott át Miklós s azonszinte Gábor öneki, ki is betette a kicsinyeket a kalapjába.

— Biz ezeknek még nem egészen kész az ünneplő öltözetjük — sopánkodott Miklós és lefelé indult. (Kivált a szárnyaik voltak még gyenge karban.)

— Ellenben meglehetősen kövérek, — vigasztalta magát Gábor kannibáli filozófiával — pompás nyálánság lesznek a tepsiben.

E pillanatban az öreg Bólyi rikácsoló, haragos hívása hangzott fel a tanítóház felől.

Az ikrek megszeppenve néztek össze.

— Bizonyosan az attramentumos üveget keresi, amit összetörtünk.

S erre nyakra-főre kázmálódtak le a romról s huzták fel lóhalálban a csizmáikat, mert az öreggel nem jó volt tréfálni.

— Mindjárt visszajövünk — mondották Misinek lelkendezve. — Az apa hivat valamiért, őrizd meg addig a fiókákat.

A kis fiu egyedül maradt az elhagyott helyen; leült egy öreg villámhasított fa árnyékába, de ott éppen szemben volt a Mária szobrával és a szűz anya folyton nézte. Bánatos és rosszaló tekintete rajta pihent.

Misi hát más helyet keresett, rézsut odább egy félig a földbe süppedő kőre telepedett, mely valaha ajtóhomlokzat lehetett, a Balassák bölénye volt rajta kifaragva. A kalapját maga mellé tette és nézte bent az idétlen, szájukat tátogató verébcsecsemőket. Ide már nem láthatott a szűz anya s ez némileg megnyugtatta.

Csakhogy most egyszerre zizegés támadt a levegőben s megjelent a másik anya. A kis verebeknek az anyja.

Sietve szállt, mint a nyíl, mint kis pirosló madzag fityegett a csőrében egy parányi féreg, a kicsinyek kedves eledele; egyenest a megrabolt fészekbe surrant, majd kijött és riadtan, nyugtalanul keringett a hely körül, mintha még nem hinné a legrosszabbat és csak tévedett volna valamiképp. Fölszállt meg leszállt, mindig nagyobb kört cikázva át; hosszan kóválygott a szobor körül is. Szembekerült a két anya. Az egyik koronával a fején, a másik szárnyakkal az oldalain. Az egyik egy Istennek adott életet, a másik néhány igénytelen verébfióknak és mégis egyformán anya mind a kettő. Vagyis dehogyan egyformán. Hiszen az egyiknek ott ül a fia a térdén, a másikéi elvesztek. Most ez volt a boldog-talanabb.

Tollai felborzolódak, mind-mind kuszábbak lettek. Csőréből most már kiejtette a gyermekek užsonnját (ő, hisz már nincsenek gyermekei), s különös nyiszogó hangot hallatott (ugy látszik, eddig a csőrében szorított féreg miatt nem adhatott hívó szót), mire a kicsinyek csipogni kezdtek a Misi kalapjában.

Meghallotta ezt a csipogást az anya (hogyan hallotta volna), egyszerre odavágódott tekintete a magasból. Hopp, megvannak, élnek a kicsinyek, de jaj, milyen hatalmas szörnyeteg kezébe jutottak.

Mindegy. Lesz ami lesz. Nem hagyhatja úgy. Ott csapkod szárnyaival Misi körül, a feje felett, fenyegetően, halálos elszánással. Ugy tesz, mintha arra célozná liliputi erejét, hogy leszáll és fölragadja kalapostól a családját. Ó, bárcsak a sassal cserélhetne most, vagy legalább a héjával.

De anélkül is célzott ért, a Misi puha szive nem bírta tovább. Felugrott, leszakított néhány tormalevelet,

puha fészket csinált nekik bent a kalapban s megbiztatta a kicsinyeket: »Jó lesz, mit gondoltok, ha visszaviszlek a fészketekbe?« A Szűz Mária mintha nevetve integetne a falról a szelid kék szemével: jó lesz, jó lesz.

Misi föltette a kalapját s úgy vitte őket a feje bubján, mert másképp nem lehetett volna, kezeivel fogódzkodnia kellett a falban. Vigan, fürgén, ügyesen hágott följobb-följobb az uton, ahol Miklós járt. Megállt végre a kövön, ahol előbb az, és gyöngéden, gondosan visszarakta a kicsinyeket a fészkekbe. Az anya pedig mindenütt a nyomukban röpködött, mint egy zsandár.

Csak éppen hogy lejtött, ezer szerencse, hogy lejtött Misi, nagy sebbel-lobbal száguldottak be a Bólyi-ikrek. Gábor mint ló, sárga gyeplőbe volt befogva. Miklós pedig hajtotta.

— Nyihihi! — kiáltá a ló, látván, hogy a kalap a Misi fején van. — Hol vannak a verebeink?

A kis fiucska elsápadt, mint a kréta, de csakhamar erőt vett magán és csendesen mondta:

— Megette a macska.

— Hazudsz! Elrejtetted őket valahova — pattant fel Miklós ingerülten. — Add elő!

— Igazán mondom, egy macskának adtam — felelte a mártírok barátságával, bár egész testében reszelt.

— Mit? Te szándékosan adtad a macskának a mi jogos verebeinket! — ordított fel Miklós vérbeborult szemekkel. — Nesze neked, a macskabarátság!

Pif-paf, verte, püfölte az öklével, fölrántotta az ingét, megrázta, mire a sok szentjánoskenyér mind kihullott a földre, odataszította a csalánok közé; szegény Misi hangos, fuldokló sirásra fakadt.

— Most pedig, gyi Gábor, hagyjuk itt a semmirekellőt.

Az ajtó felé futottak, de volt anyyi eszük, hogy előbb az abrakot fölszedték, az ajtónál aztán megfordult Miklós és megfenyegette:

— Most már nemcsak mi nem veszünk be, hanem a leányokkal sem fogsz játszani, érted-e?

A következő pillanatban becsapták az ajtót s halatszott kívülről a kulcs csikorgása. Oroszi Mihály be volt zárva.

... Késő délutánig mulatoztak az iskolásgyerekek a templom melletti pázsiton, csak napszálltakor lett vége, s ekkor a Bólyi-fiuknak is eszébe jutott, hogy ki kellene Misit szabadítani, mert az anya keresni találja.

Elmentek hát a kulccsal, de szeretnék volna előbb észrevétlenül meglesni, mit csinál, sir-e még, vagy, ami valószínű, elaludt. Egy üres hordót gurítottak a falhoz, hogy arra állva, bekukucskálhassanak. S ime, amint benéztek, a csodálkozás fölszisszenése lebbent el ajkaikról, hátratándorodva, majdnem leszédültek a látványtól.

Misi sem nem aludt, sem nem sirt, hanem repeső jókedvvel labdázott egy idegen gyerekkel, aki czinóber-vörös palástot viselt, olyant, mint a kis Jézusé, és amint össze akarnak hasonlítani és odapillantának, a Szent Szűz egyedül áll a fülkében; kis fia leszállt öléből, — talán ő maga küldte le játszani a szücs jószívű porontyával... Az egyik anya megjutalmazta a másiknak tett szolgálatot.

Hozzáteszik még némely falusi források, hogy a Bólyi-gyerekek leszállván a hordórról, kiáltozni kezdték a csodát, mire Pézsmáné asszonyom és Kajtár Ágnes, akik száradt ruhákat szedtek le a kifeszített kötélről azon a környéken, szintén benéztek az ajtó hasadékain s csodálatos fényben látván uszni a zárdaudvart, noha már a nap lement volt, körülbelül annyi ideig, amennyiig egy tojás megfő, gyönyörködének a Megváltó játékában,

aki mindig elfogta a labdát, valahányszor Misi feléje hajtotta, térdre borulva nézték mind a négyen, mikor pedig reszkető kezekkel kinyitotta volna az ajtót az egyik Bólyi-gyerek s harag nélkül, szelid mosolygással jött ki rajta a kis Oroszi Miska, az illető fehérszemélyek bemenének az elhagyott udvarba (a Bólyi-fiuk nem mertek), mindeneket megvizsgálván, a közönséges állapotokat találták, úgy mint annakelőtte vala: a kis Jézuska ott ült anyja térdén, mozdulatlanul, — hanem a bokáig erő fü és paraj a nagy labdázástól mind le volt taposva.

Toll és tőr.

— decz. 15.

MIND HŐSÖK ŐK, mind férfiak, mind hű és hazafi. Ez a végeredmény, ezért kellett a forrpontra hajtani a politikai lázat, ezért kellett egy héten keresztül azzal az érzéssel lézengünk a fővárosban, minthogyha banditák és komitáciszervezők közt élnénk, akik a közzállalatok Szézá-m-barlangjaiba hurczolják a zsebünköl a pénzt. Ezért, hogy a végin Szmrecsányi ur erkölcsi bizonyítványt adjon Budapestnek s Hajdu Marcell ur ezzel szemben kijelentse, hogy Szmrecsányi urhoz a gyanunak az árnyéka se tapadhat és hogyha véletlenül voltak telkei, házai az inkriminált Ferenczvárosban, az csak szórakozottságból történhetett. Hát pont. Így érnek a hegyek dombokká; így száradt az affér, amely a Polónyi—Lengyel-pör arányaiban kezdett dagadni, egy nobiles gesztussal elintézhető magánügygyé. Morál: ha két ur hiába nyel le egy békát, akkor nem feltétlenül ők rontják el a gyomrukat; elronthatja a harmadik is, — a néző. A publikum. Mi. Ez azonban csak egy akadémikus természetü reflexió...

NÁPOLYON CSÁSZÁR RÉGI JÓ VICZEIT a kolozsvári Szappanyos-utcza kapuról rég elfelejtették már az emberek s minden császári tekintély és minden történelmi tanulság daczára csöppet sem restelik, hogy előbb nézik meg Párist, Londont, mint ama bizonyos Szappanyos-utcza kaput. De Napoleon császár nemzetsége, úgy látszik, egészen hű maradt a világosfejű uralkodó józan tradícióihoz s most vagy száz esztendő múltán szíves jóakarattal mért ki a számunkra egy éppen olyan jól megtermett orrot, amelyet a világlátottságával dicsekvő fiatal magyar főúr a császártól kapott valaha. Hálás köszönettel vesszük tudomásul a leczkét és a legnagyobb készséggel nyújtjuk át azoknak, akiket illet: a M. Tud. Akadémiának, a nagyon tisztelt orvosi szakköröknek és a tüdővész ellen tüdővész frázissal küzködő egyéb köröknek, akik egyhangú tudatlansággal és indolenciával nem vettek tudomást a Hollós József dr. névű magyar orvostudósról, aki a tuberkulózisról irt korszakalkotó könyvet s akit a francia orvosi akadémiának kellett az Audiffred-dijjal kitüntetni, hogy a magyar közönség is tudomást vegyen róla. Persze, a zseniális orvos Szegeden volt és Szeged sokkal távolabb van a budapesti tudományos körök fülétől, mint Páristól, különösen akkor, ha az illető füleket nem teszik élessé és könnyen reagálónak holmi családi nexusok. Ha külföldön született volna Hollós József dr., akkor már valószínűleg kultagja lenne az Akadémiának, amely azonban a jelen körülmények között nem ér rá arra, hogy magyar tehetségeket fedezzen fel.

Szeretnők látni azt a mosolyt, amelylyel majd a baklövésben ludas haruspexek egymásra nevetnek, de még inkább szeretnők látni, hogy a magyar közönség végre is megújja az örökös mosolygást és kérdőre vonja azokat, akik ilyen egészen rosszul adminisztrálják az érdekeiket. Ha a közönség nagyrésze még nem látta a Szappanyos-utczai kaput, ez még nem olyan nagy baj, de attól, aki a magyar szellemi élet ciczerónéja akar lenni, mégis meg lehetne követelni, hogy mielőtt idegen tőkéből venne kölcsön, kutassa ki a saját zsebeit.

AZ IRODALOMTÖRTÉNÉSZEK FORRADALMA programszerűen zajlott le: a hatalom régi urai egy több órás barrikád-harcz után beültek a trónusba és proklamálták a saját dinasztiájuk uralmát. A régi operett-forradalmak véres és komoly harcok voltak ahhoz képest, amit öreg professzoraink és irodalmi rokanjaink produkáltak. Ugy vonultak fel a barrikádokra, mintha a régi rendszert akarták volna kiforgatni sarkaiából. Forradalmi beszédeket mondtak, s aki hallotta szónoklataikat és forradalmi dalaikat, azt hihette, hogy ezek az elégedetlenkedők komoly reformokat akarnak meghonosítani az irodalomtörténetben. A reformtörekvések nem is hiányoztak, azonban a forradalom befejezése után kiderült, hogy a vezérek úgy akarják reformálni az irodalomtörténetet, hogy nem egy jobb, hanem egy még rosszabb rendszert állítanak a régi helyébe. Nekik még a régi rendszer is tulságosan modern és igazságos volt, tehát egy még avultabbat, egy még igazságtalanabbat és elfogultabbat akarnak becsempészni a magyar kultúrába. Aki ezt ráfogásnak mondja, nézze meg az új társulat választmányának névsorát. Csupa ismert bankóhamisítója az irodalomtörténetnek. Hamis értékeket hoztak forgalomba s mondanunk sem kell, hogy a gyárukban készült bankókra nagy előszereettel nyomatták a saját arcképeiket. Vigyázat tehát, tisztelt haza és közvélemény. Hamis bankókkal árasztják el az országot s mindenki jól teszi, ha alaposan megforgatja az értékegyeket, miket a kezébe nyomnak.

Ó NAPKELET, CSODÁS MINARÉTEK ÉS MESÉK VILÁGA, ahová a fantáziánk is ünneplőbe jár, — milyen fantasztikus, milyen derűs, milyen üde is a te naivitásod! Hogy egyszerre akarsz nagy lenni, hogy az ezeregyéjszaka mérföld-járó csizmáin akarod áthágni a civilizátlanság hegyét, hogy fiaid, a Juszufok, akiknek eddig teljesen elég volt a bor, a leány, a kerevet, most egyszerre szabadságot is akarnak, konstitúciót, miniszteri felelősséget s hogy ezek miatt revolúciót csinálnak, vérrel, puskával és ágyúval, — az semmi; Istenem, más gyerekek is megbolondultak már és hogy a forradalmi epidémia épp most grasszál a poézisra berendezett Keleten, abban nincs csodál i való. De hogy hozzánk fordultok, hogy Perzsia véres reneszánszának hősei a magyar újságírók — az Otthon — segítségével akarják leverni az ármányt, vagy hogy hívják arrafelé a reakciót, hogy azt hiszik, hogy mi komolyan protegálhatjuk őket, és hogyha mi felszólítjuk a muszkát, hogy hagyjon már nekik békét, hát akkor békében hagyja őket, — az... nohát az olyan kómikus, hogy még Juszuftól is meglep bennünket. Ugyan, Juszuf, gyöjjön el egyszer hozzánk, a kávéházunkba, a redakciónkba, az Otthonba, és nézzen meg minket itthon, — és ha akkor is reánk appellál, akkor mi az utolsó szál emberig elmegyünk Perzsiába. Erre azonban nem kerül a sor: mert vagy eljön Juszuf Budapestre és akkor itt-ragad egy kávéházban és ő lesz a »perzsa kis fiu Pesten«, vagy nem jön el és tényleg rájön arra, hogy a bor, a leány, a kerevet még mindig jobb dolgok, mint holmi forradalom és a magyar toll-generalisszimuszok barátsága.

Krónika II.

Nobel Alfréd és a halál.

— decz. 15.

Az ezidei Nobel-díjat most osztották szét és most nem arról akarok írni, hogy megint mindegyiket pontosan egy-egy törekvő, további buzdításra és támogatásra szoruló milliomos nyerte el. Ezért csak orroljon a francia akadémia, amelyik Pierre Lotinak, a szegény hajóskapitánynak, nem pedig a belga milliomos Maeterlincknek szerette volna odajuttatni az irodalmi díjat, de kénytelen volt arra a belátásra jutni, hogy Pádúai Szent Antal megkapta benevolenciájával szemben még a francia akadémia is tehetetlen és valamelyes datke-álláspontra helyezkedve azt tökéltel, hogy mivel nem az ő protegáltja kapta meg a díjat, hanem a Szent Antalé, tehát ezentul nem fog senkit kiténtetésre ajánlani a Nobel-bizottságnak. Ez a dolog a Nobel-bizottságnak és a francia akadémianak a belső dolga és ama sietős megállapítás mellett elhaladva, hogy ezt az ügyet Heinrich Gusztáv sokkal észszerűbben intézte volna el, áttérek a másik hirre, amely ezen a héten szintén Nobel Alfréd névével kapcsolatosan és kétségtelenül a díjkiosztás alkalmából lett publikussá.

Ez a híradás azt mondja el, hogy Nobel Alfréd az élete utolsó esztendeiben sokat foglalkozott a halál gondolatával és az a töprengés gyötörte, hogy mit szeretne a halála után, — saját magának is. És a vágya a kémikus fegyelmzett fantáziájával, de azután szabadon, panteisztikus sóvárgással is az volt, hogy bár lehetne a testét nagy retortába tenni, ott talán kénsavban, talán más maró vegyületben egészen széthigithatnák és az így nyert olajszerű folyadékot szétosztanák majd a barátai között. És azok ennek az olajnak a cseppjeivel megöntöznének télen egy-egy rózsát és a mikor a rózsza tavaszra kinyílik, azt mondanák:

— Ime, Nobel visszajött.

A dinamit feltalálója, a rombolás legközelebből való rokona tehát félt a saját unokatestvérétől, a Haláltól, a megsemmisüléstől, amelynek pedig a legszörnyűbb lehetőségét adta és azon töprenkedett, hogy lehetne-e feltámadás? Azt a véget, azt ő sem tudta felejtetni. Az az ember, aki nem is véletlenül, szerencseszerűen bukkant rá a nitrogliczerin erejére, mint Enklícen Bertold a puskaporra, hanem tudatos, hosszú, spekulatív és laboratóriumi munkával számította ki, hogy a karboazotin vegyülete között melyik a leginkább embergyilkos, melyik hat legszörnyűbb bizonyossággal, a megsemmisítésnek ez a prófétája tehát félt egy valakinek, egyetlenegy embernek, saját magának az örök megsemmisülésétől. A vegykonyha kékes és sárgás füstjei között talán voltak víziói is. Talán akkor, amikor már egészen nyomán volt a dinamitnak, látta a levegőbe repülő Petropavlovskot is és rajta — dehogy, felette, a levegőben — Makarovot, a halálvivőt és Verescsagint, a Sipka-szoros halálfestőjét. Higyjétek el, igaz: a tudós is költő, neki is vannak víziói

és jövőbe való látásai, és ha senki nem tudta volna még, maga Nobel még a szörnyszülöttje világrahozása előtt tudta, látta, hogy micsoda új halállal ajándékozta meg az életet. És mégis, még a halálnak ez a megszokott gőzköre, ez a rajta való mindennapos munkálkodása sem tudta aczellá edzeni a lelkét szembe a megsemmisülés gondolatával. Talán mégis inkább tudós volt, mint költő, mert nem mert odakaczagni a körülötte ólálkodó, érzett Halálnak a szemegödre közé: Fiducit Freund Hein...

Az ungvári zsidó temetőnek volt egy sirásója, aki hetven esztendeig ásta a sírokat. Három kolerajárvány szerencséje csaknem jómódu emberré tette és hetven esztendő alatt ötezer emberre kaparta rá kapájával a földet. But age went whit steeli steps, a sirásó száz esztendőssé lett. És éppen az élete századik esztendejében, legelőször, megbetegedett. És akkor elhivatta magához az imádkozó és éneklő embereket és könyörgött nekik, hogy csak jól imádkozzanak és sokat énekeljenek ott körülötte, mert ő még nem szeretne meghalni. Még élni akar.

Száz esztendőssé volt, hetven évig ásott sirt, három kolera aratását fektette földbe, ötezer hullával trágyázta meg a földet és mindez nem tudta hozzáedzeni a lelkét a halál megszokásához, természetes semmibebevéséhez. Hetven esztendőnek ötezer tapasztalata bizonyította neki, hogy mindenki meghal és elásatik, ő ezt az empirikus igazságot még száz esztendőssé korában sem akarta elfogadni érvényesnek saját magára is. A halál az, amit születésünktől kezdve élet czimén mint lassu meghalást mindnyájan gyakorlunk és mégsem tudunk a gondolatához hozzászokni. Valami megdöglés-undortól való félnék és lappangó esztétikai érzék mellett talán ez is magyarázza a halál elől öngyilkosságba menekülő ember pszichológiáját. Lafargue azért lett öngyilkossá, mert félt, hogy meghal.

És ha jobban — vagy talán rosszabbul — elgondolkozom a Nobel Alfrédnek a vágyakozásán, hogy a kihült testét majd azután oldják szét olajjára, akkor azt is mondhatnám, hogy a dinamit feltalálójának van egy másik találmánya is. Meglelte a halálón tul való öngyilkosság legkellemesebb módját. A kémikus fantáziája kénsavval, lombikkal, olajakkal dolgozik, de a végen tul is rózsanyilást remél és epedi, hogy a barátai majd rá emlékezzenek. Tavasszal, amikor nem ilyen sötét köd üli meg az utcát, mint most, hanem a nyugati szél felhőhordozóból átváltozik fakasztó Zefírré. Hiszen a Mindenség Istene, a Panteosz, Tammuz bujkál csak most, de tavaszra egészen biztosan visszatér és — feltámadunk — az ő lépése nyomán még a dinamitból is rózsák fakad.

Egészen bizonyos, hogy Nobel Alfrédet az alapítványai megtevésében valami komplikációs vágy ösztökölte. Szinte azt mondanám, hogy büntudat, vagy lelki furdalás. Hogy a háboru legborzalmasabb lehetősége, akárhogyan is, a béke lehetőségére forduljon át. A Nobel-díjak nagyszerű, de persze csak emberien elképzelhető ellenértékei, vigasztalatai a dinamit-

nak. Ami a tömeghalált jelenti. A mások pusztulását, ami végre is csak nagyhatalmi kérdés, vagy üzleti érdek.

Hanem az a sóvárgott rózsaszál, ami majd a testéből hajtott volna ki emlékezetül, az az individuális létnek, az »én«-nek a felsőhajtása a not to be ellen. Mások pusztuljanak halomra, — hiszen ez oly természetes — de én, én, ha már nem élhetek örökké, legalább vissza akarok térni, akarom, hogy valahogyan emlékezzenek rám a halálom után is...

Ha megtalálhattam volna elhibázott életemnek az igazi pályáját és kertész lehetnék, a jövő tavaszra új, vörös-fehér színekben pompázó remontáns-rózsát nevelnék és azt adnám neki elnevezésül, hogy: »Alfred Nobel«. És az új megtalálással, Pádúai Szent Antalra esküszöm, nem pályáznék semmiféle Nobel-díjra sem.

Cholnoky Viktor.

Lovas-portrait.

(És nem temették el az évek őt,
Ezek a fáradt, lomha léptü évek...)

Aranyban-izzó volt a délelőtt,
És hosszú, mint a szentiváni ének.

Ott állt az udvarháznak lépcséjén
(Mese-királynő, fekete titok) —

A rózsafák bókoltak könnyedén
S mély alázattal a délignyitók.

És lehajolt, büszkén és szüzi keccsel,
Hogy az övébe virágot szakaszson.

(Künn érdes hangok: „Hé! A lovászt keltsd fel!
Nyergelni! Kilovagol a kisasszony.“)

— Kezét nyujtotta s a nyeregbe lendült
(Kis keztyüs kéz, érezted-é tusám?...)

S csak néztem őt, amint pompázva fent ült:
Álom-királynő, álom-trónusán.

Még bucsut intett hajlós ostorával —
S szállt a napfényben: éjszín-tollu páva!

(Az ut csillámló, aranyos porával
Én árva vágyam szálldosott utána.)

Rédey Tivadar.

Erkölcös meg erkölcstelen könyv nincs. Könyvek jól vagy rosszul vannak írva, — ennyi az egész.

*

Nevetés semmiesetre sem rossz kezdete egy barátság-
nak és mindenesetre a legjobb vége.

A csendes férj.

(Regény.)

(9)

Irta: TRISTAN BERNARD.

Dániel most már emlékezett valami Blanchet nevű lányra, aki elzúllott. Tizennyolczéves korában megszökött hazuról egy házassággal, aki nemsokára faképnél hagyta és visszatért a helyes ösvényre, a felesége és két szép gyermeke mellé.

— Micsoda véletlen, hogy itt találkozunk — mondta Dánielnek. — Sohase járok ide. Utálom ezeket a tyukokat.

— Miért jön hát ide? Mi a foglalkozása?

A lány folytatta:

— Van egy barátom, aki Bordeauxban lakik és minden két hétben eljön. Ezen a héten egyedül vagyok. Kicsit körülnézek, hogy szórakozzam. De Párisban fád ilyenkor. Hogy van az, hogy maga még mindig itt van?

— Családom elutazott a tengerre — mondta Dániel. — A dolgaim tartanak itt.

— Vagy ugy.

Kokott ez a nő? Vagy talán csak kissé ledérebb természetű nőcske, aki sétálni jött a Jardin de Paris-ba? Ez elég különös lenne. De Páris oly furcsa! És Dániel nagyon félt, hogy félreismeri az embereket.

A beszélgetés hágyadt. A nő közös ismerőseikről beszélt; Dániel szórakozottan válaszolt neki, azzal bibelődött, mi lehet a nő? Addig sohase nyugodott, míg az embereket nem gyömöszölte be egy szigorúan meghatározott társadalmi kategóriába.

— Mindjárt hazamegyek — mondta a nő kis várakozás után.

— Ó, ó, — mondta Dániel savanykás nevetéssel — felszarvazza a bordeauxi barátját.

— Dehogy, egyedül megyek haza. Ha nem hiszi, jöjjön velem és győződjék meg róla.

Kokott volt... Vagy talán csak tréfált...

— Elkisérem, hogy ne legyen egyedül — mondta és hangosan nevetett; számítva arra az esetre, hogy az ajánlata tulságosan merésznek tetszik a nőnek.

— Ilyenek a házasságok! — szólt Clémentine Blanchet.

Ha nem kokott, akkor a kaland érdekesnek ígérkezik. A nő ismerte Voraud-ékat és Voraud-ék is ismerték őt.

— Szóval, hazakisérhetem? — kérdezte megindult hangon.

A nő felkelt. Az avenue des Champs-Elysées-ig mentek, ahol kocsiba szálltak. A kocsiban Dániel jónak látta, hogy a karját a nő háta mögé csuszta, magához vonja s aztán csókkal illesse a halántékán levő száraz sarjuhajakat. A nő nem igen ellenkezett. Miért beszélt hát a nő az imént is az éjjeli lányok nyelvén? Meg akarta csalni őt a kilétét illetőleg? Ha ezt tette, miért nem folytatja a játékot? És ha valami szándéka van, miért nem viszi végbe? Csodálkozott, hogy neki kis, czéltalan hazugságokat adagolnak be, míg ő a való dolgokat is minden igaz ok nélkül bizonyos szégyennel, pironkodva közli másokkal.

A nő lakása a rue Pasquiéren szolidnak, kissé szomorúnak látszott, gazdaságos fényüzéssel. A falakat egyszerű tapéta borította, csakhogy éppen ne legyenek csupaszok. A mennyezetes ágyat negyedrangu, sötétzöld terítő fődte s rajta arany zsinór.

Midőn megállapodtak abban, hogy mi történjék, Dániel csak erre gondolt és nem beszélt többé. Nem érzett valami kábító gyönyört. Sietett, hogy befejezze, mint valami elkezdett könyvet.

Nagyon kényes volt magára, vigyázott, nehogy elvesse a fölényét az események torlódásában, nehogy egész testét szabadon odaadja a földi örömöknek. Most már feltétlenül bizonyos volt, hogy Clémentine Blanchet kokott volt. Nem valami fonséges gyönyör várakozott rá. Ez csak afféle másodrangu kéj, amelynek nem kell egészen átadni magát.

Lassan és szótlanul vetkőzött le, mint a gőzfürdőben. Mégis midőn a nőt ingben és füzőben látta, csinosnak találta. Karjába vette, vállon csókolta, mezei kirándulásról beszélt, amelyet jövő héten tesznek a chevreusi völgybe.

Egy negyedóra multán már nagy mehetnékje volt. És az a gondolat, hogy egy egész napot tölt vele a zöldben, gyűlöletesnek tetszett neki.

Éjjelre járt s félt, hogy nagyon későn érkezik haza a szüleihez. Mielőtt azonban felkelt, megkérdezte Clémentine Blanchet-től, mivel tartozik neki. Vajjon többet, vagy kevesebbet kell-e adni az ismeretség miatt?

A nő kihuzta a zavarból.

— Mondd csak, — kérdezte tőle — az az utalvány, amelyet ma este adtak fel Bordeauxban, megérkezik-e reggelre Párisba? Holnap reggel tudniillik negyvenkét frankot kell kapnom a barátomtól, de nem tudom, kézbesítik-e idején?

Dániel lehajolt az ágy szélére és egy ötvenfrankost huzott ki a mellénye zsebéből.

— Kedves vagy — mondta a nő.

Mint hogy ez az összeg több volt, mint amennyit erre szánt, Dániel elhatározta, hogy még néhány perczig ottmarad.

XVI.

Az édes családi kör.

A Jardin de Paris-beli est, a Clémentine Blanchet-tel való találkozás után Dániel megcsömörlött a szabadság örömeitől. Szombat este sietett a feleségéhez Saint-Andréba.

Szüntelenül határozatlan szerencsétlenségek sejtelméi zavarták. Berta leesett egy sziklafalról. A kis Gérard bélyuglást kapott. Normand gyilkosok hatoltak éjjel a villába. Megölték az anyát, a gyermeket és, várakozáson felül, Voraud-nét is. Vagy másfajta katasztrófák történtek. Eric suttomban Saint-Andréba érkezett, hogy a tengeri fürdő nagy megbotránkozására elszöktesse Bertát. Ha Dánielt nem bántották ezek a gondok, rajta volt, hogy hamarosan magára erőszakolja. Mert mindig abban a gondolatban élt, hogy a tulságos nagy nyugalom kihívja a sorsot.

A délelőtt elég gyorsan mult el, mert Dániel minden nap bizonyos elégtelenségű önszeretettel gondolt az ebédre, amelyet Voraud társaságában költ el a Champs-Elysées egyik vendéglőjében. Dél felé mind a ketten elmentek a bankból. Voraud egy különös szalmakalapot viselt, amilyen csak neki volt; szürke nadrágot, sajátos szövetszövetből, és fehér kamáslit. A vendéglőben fentartottak a számukra egy sarokasztalt. A vendéglős azt mondta:

— Voraud ur.

És Voraud csak így nevezte a vendéglőst:

— Maurice.

Finom pezsgőt hoztak neki, egy darabka tajték-vágó kartonlappal, amelyet az üveg nyakába tűztek.

Dániel a veje ennek a fontos vendégnek. És a személyzet kétségtelenül irigyelte. De Dániel tudta, amit az emberek nem tudtak: megcsalta a Voraud-leány. Nem érte be azzal, hogy irigylik. Meg akarta érdemelni az irigylést.

Másrészt az ebéd nem volt fesztelen. Dániel szemben ült Voraud-val és nem tudott sehova se tekinteni, Voraud pedig nem kereste a szeméit. Néha a szemek akaratuk ellenére találkoztak, de aztán, a kudarc után hirtelenül szétrebbentek. Dániel kénytelen volt kicsit oldalt fordulni, tekintetét Voraud jobbjára rögzíteni és ha végigsétáltatta az asztalon, csak tétován surolta az abroszt, hogy végül roppant figyelemmel állapotjék meg az ásványvizek jegyzékén.

Ebéd után Voraud nem ment vissza mindjárt a bankba. Titokzatos dolgai után járt kocsin. Dániel, mielőtt visszament a hivatalába, benézett a szüleihez, hogy nem jött-e valami rettenetes sürgöny Saint-Andréból.

A kis békés tengeri kikötőben azonban különösen nyolcz óraker, napszállatkor garázdálkodtak a gyilkosok, a forgószelek és a kolerajárványok. Dániel két nap mulva már nem birt magával. Berta levelei nem nyugtatták meg. A sorok között mintha komoly és vészes titkok bujkáltak volna. Mért írja ezt: »A kicsike jól van«, miért írja csak ezt, miért nem számol be a koraérettség csodáiról, amelyek Gérardot annyira jellemzik? Pénteken végre megkérdezte Voraud-t, nem lenne-e kellemetlen a bankra, ha egy nappal hamarabb utaznék el.

— Csak menj, menj — mondta nagylelkűen Voraud. — És ha kedved tartja, még ma este utazz el a nagybácsival és a nagynéniddel, akik már most lemennek Saint-Andréba, hogy villát nézzenek maguknak.

Dániel rögtön sürgönyözött. Anyja tanácsára, bár nem volt éhes, már félhatkor megvacsorált otthon, hogy ne kelljen a vasutban table d'hôte-t ennie. A nagybácsival és nagynénivel az állomáson találkozott. Ha a pirosbabos nyers-szatin ingek eltűnnének a föld színéről, bizonyosan megtalálhatnánk Emil bácsi testén, hasonlóképpen a vékony selyem nyakkendőt is, amelynek bojtja kecsesen hull le a szürke, puha szövet mellényre. Dániel örült a bácsinak. Mindig nagyon szerette, természetesen kevésbé, mint az apját; ellensége lenne az emberi törvényeknek, ha az apját csak annyira szeretné, mint a nagybátyját. De valójában mégis jobban szerette őt. Kevesebb tisztelet kötötte. Pajtákodtak egymással. Egykor gyakran görbe napot csináltak együtt. Elvezette az Eldoradóra, a Scalaba, a Concert-Parisienbe. Ismerte az életet. Tizenöt éves kora óta mindenféle hájjal kenegette őt. Néha tekintélyesen krárogott, mintha köpni akarna, de nem köpött.

Ápolta becses személyét, naponta többször tisztogatta körmeit mások előtt és ujjairól állandóan harapdálta a lelőgő kis bőröket. Minthogy fülhasogatásai voltak, fülében mindig egy darabka vattát hordott, ünnepélyes alkalmakkor rózsaszínűt.

Dániel jegyet ment váltani, azon gondolkozott, első osztályut váltson-e, vagy másodikat, s nem merete megkérdezni Emil bácsit, melyik osztályon utazik. Valószínűleg a másodikon. Válthatna ugyan első osztályu jegyet is, de ha végül mégis másodikon utaznak, hogyan akadályozza meg, hogy a jegylyukasztásnál ne lássa meg Emil bácsi a jegyét? Végül a Gondviselés megláttatta vele egy elsőosztályu jegy csücskét, amelyet Emil bácsi a kalapja szalagjába dugott.

Bizonyára Amália néni egészsége birta rá a bácsit, hogy kényelmesebben utazzék. Nem látszott zsugorinak; de az volt. Ama vidám fukarok közé tartozott, akik kezüket állandóan a zsebben szorongatják és akik sohase huzzák ki belőle. Semmi haszontalan kiadást se tesznek és nagyon kevés kiadás tetszik nekik hasznosnak. Ha kártyázott, az aranyak és frankok könnyen

csuszamlottak a kezéből. Új pénz reményében könnyen cserélgette a pénzt. De mihielyt valami ételt vagy szórakozást kellett vásárolni rajta, fogához verte.

Dániel csak akkor mert képeslapokat venni, mikor egyedül utazott. A tantit egy kupéban lelte meg. A bácsi már el is helyezkedett. Értette a módját, hogyan kell utazni, mert annak idején hejehuja korában beutazta az egész vasuti hálózatot. Hogy a kupét kényelmessé tegye, sietett a csomagokat, a felöltöket az ülésekre rakni, s elfoglalni minden helyet. Nem mintha emberkerülő lenne; ellenkezőleg, szeretett beszélgetni; de bizonyos, hogy kellemesebb egyedül utazni: ezt az ember el szokta mesélni és a megérkezésnél henczeghet vele.

Mikor a bácsi kiment, egy szőke, előkelő hölgy helyet keresett a kupéban. És Dániel, aki nem merete megakadályozni, hogy felszálljon, leemelte az egyik podgyászt és a sarokban helyet csinált neki. A bácsi a vonat indulása előtt pár perczzel érkezett, nagyot köszönt és cigarettát sodrott. Affektált udvariassággal kérdezte a nőt, megengedi-e, hogy dohányozzék.

— Jobb szeretném, — mondta — ha nem dohányoznék. Beteg vagyok.

Emil bácsi még egyszer megemelte a kalapját és meghajolt...

De aztán, miközben Dániel kényelmetlenül feszgett, a feleségére nézett és keszegen rákacsintott a szőke hölgyre.

— Te, kedves Amál, nem is vagy olyan beteg, mint ahogy gondolod, hiszen egészen jól állod a dohányfüstöt.

Aztán hozzátette:

— Mondd csak, nincs külön fülke a magányosan utazó nők számára?

Dániel halálos zavarban volt, mikor meglátta, hogy a szőke nő felkel, veszi a podgyását és közönyösen rátekinve, elmegy Emil bácsi előtt. Drukkolt Emil bácsiért, de később észrevette, hogy büszke erre az incidensre.

A vonat elindult. Amália néni ujját törékeny halántékához támasztva talán aludt; de ezt sohase vallotta be. Emil bácsi az ülés peremén ülve nézte a futó tájakat, elővette zsebkendőjét és serényen tisztogatta a zsebórája fedelét. Dániel nézte az órát. Ugy rémlött neki, hogy sohase ismerte. Mikor Berta elutazásakor a szüleinél ebédelt, a diófakredenczen, amelyet már tizenöt év óta »az új kredencz«-nek neveztek, észrevett cziradákat és kivésett fejeket, amelyeket azelőtt sohase látott meg. Hazamenet pedig, mint a tékozló fiu, lényekről és tárgyokról vett tudomást, amelyek között egykor élt, anélkül hogy eddig ismerte volna őket. Most különösen a részletek döbentették meg. Olyan volt, mint akik kívülről jönnek be a dohányzószobába. Azok, akik folyton ottmaradnak, nem érzik a füst szagát.

Igy, miután a szabadság és a legényélet minden gyönyörét hamarosan kiélte s lehetetlen volt újra elkezdenie családjában a régi gépies és elégedett életet, Dániel visszatért új tűzhelyéhez és új szokásaihoz.

Közben a vonat a dalmahodó éjszaka elől rémült füttyökkel futott délkelet felé. Féltizenkettőkor érkeznek a tengerparthoz. Micsoda végtelen utazás. Micsoda szerencsétlenség várja ott Dánielt? Mindent elképzelt, hogy visszariasztsza magától. És arra gondolt, hogy ezenkívül is vannak még katasztrófák, nehogy a sors tulliczítálja és csupa tréfából oly bajt zuditsón a nyakára, amelyre nem is számított.

Rouenban ismerősökkel találkoztak. Alfreda az étkezőkocsiból szállt ki pompás utiruhában, angolos,

szürke gyapju-felöltöben és puha kalapban. Alfreda felesége Saint-Andréban volt. Ugy látszik, ő is érezte, hogy kutya van a kertben. És Dániel már hinni kezdte, hogy a nyugodtsága és boldogsága mégse egészen színlelt. Alfreda csakugyan nem olyan férjnek látszott, mint akinek az élete ketté van törve. Bizony, ha csak három évvel ezelőtt tudta volna Dániel, hogy micsoda boldogsággal elégszik meg az ember huszonnégy éves korában! De mindnyájunknak szükségünk van arra, hogy ne érezzük magunkat boldogtalanoknak!

Beírte most az elromlott és megáporodott boldogsággal, reszketett arra a gondolatra, hogy egészen elveszti. Amint végefelé járt az utazás, a szorongása megkétszereződött. Még távol voltak a tengertől, de mikor fejüket kidugták az ablakon, azt képzelték, hogy már feléjük leng a sós és friss levegő. A vasut dübörgött, mint az oceán, s nem tudták, melyik oldalon tűnik fel a sötét vizek végtelen abrosza.

Közben már közeledett Saint-André. És most úgy tetszett, hogy hamar odaértek. De az utolsó negyedóra mindig nagyon hosszú. Azt hiszik, hogy már czélnál vannak; zagyva és fülsiketítő zenebona jelenti egy állomás közeledtét. Ez még nem a végállomás, a vonat megállás nélkül tovarobog a reszkető pályaudvaron. Emil bácsi letette utazósapkáját, — Amália néni újra félczipőibe bujtatta lábait, amelyet rendesen úgy hívott: »szegény lábaim«. A saint-andré-i állomás mégis megérkezett valahára. Dániel a peronon várakozó sok ember közepette nem mindjárt látta meg Bertát. Aztán megpillantotta kis, csinos alakját. Rövid zekéjében és sapkájában olyan volt, mint egy kisfiu. Mindenfajta és mindenkoru sapkás urak kísérték őt az állomásra. Új ismerősök voltak, a barátainak a barátai. Bemutatták őket Dánielnek, akit szeretetreméltóan üdvözöltek.

A bácsi és a néni a Majoré-szálló omnibuszán mentek be, ahol meg fognak szállni, addig, amíg lakásuk lesz. A kísérők kis csapata elment Dániellel és a feleségével az út végéig, ahol, nem messze, egy gázláng fényében feltűnt a Clotild-villa. Egy afféle talmi tengeripatkány, aki elzászi tájszólásban beszélt és husz év óta jár Saint-Andréba, hosszan magyarázta Dánielnek, hogy az utat Dolable-utnak nevezik, a telkek tulajdonosa után, aki itt harminczöt villát építtetett.

Mikor magukra maradtak, Dániel karonfogta Bertát. Berta könnyedén lépegetett.

— Általában jól mulatok — mondta. — Itt is vannak unalmas fráterek és smokkok, mint mindenütt. De vannak kedves fiuk is. A kaszinó kicsi. De a part igazán szép. Ha tudnám, hogy nem árt a tengeri fürdő, csináltatnék magamnak fürdőruhát... Látni fogod, hogy itt két klikk van, amelyek szivből utálják egymást. Én persze nem törődöm ezzel. A Capitain-ék klikkjével tartok, de a Pastelin-klikk tagjai is szívesen táncolnak velem... Örülök, hogy eljöttél... Remélem, úgy rendezted el az ügyeidet, hogy nem is mégysz vissza Párisba... Este gyakran nem mehetek el a kaszinóba, mert a mama sokszor otthon akar maradni.

Dániel boldog volt, mert úgy látszott, hogy Berta mégis az övé. Kedves, hogy valaki mégis törődik, pajtáskodik velünk. De mindenáron holmi regényeken járt az esze. A hátsógondolata nem hagyta nyugton. Megint szerelmes valakibe?

Berta szólt:

— Irt nekem. Unatkozik.

Mindig Ericre gondolt. De ez nem akadályozta, hogy tőle távol, jól mulasson. Dániel ezért nem haragudott.

A Clotild-villa elé érkeztek. A kertben sötét volt. Berta megfogta a kezét és nagy fölénnyel vezette.

— Holnap majd meglátod, milyen szép kilátás nyílik innen.

Jó éjszakát kívántak Voraüdnének, aki még nem feküdt le. Hálóingben sokkal kisebb volt, mint nappal, s úgy látszott, hogy a haja is gyérebb.

Dánielnek és Bertának egy ágyat vetettek. Dániel lefeküdhett volna Voraud ágyába. De a bankár éppen két rapja jött meg.

Lefeküdtek. Dániel mosolyogva mondta Bertának:

— Jó éjszakát.

Berta az ajkával megérintette a haját:

— Nagyon fáradt vagyok.

Dániel meggyőzte az ellenkezőről. Karjába vette.

— Ó, — mondta Berta — ó! Ugyan ne izélj...

XVII.

A bölcs.

A tengeri fürdőben a párisi háztartás a primitív élethez közeledik. Nem vagyunk elválasztva a barátainktól. A szemük folyton rajtunk csüng. Ebben az általános figyelemben a férjek tudatára ocsudnak, hogy ők családfők. Még inkább érzik, hogy van feleségük és élesebben látják, hogy gyermekeik is vannak.

Reggel a fürdő után a családok ebédelni mennek abba a kis sátorba, amelyet ezen szezonra béreltek. A férj és a feleség egymás oldalán lejt. A gyerekek elmaradoznak, vagy elől futkároznak, aszerint hogy belefáradtak a játékba, vagy az éhség ösztökéli őket. Az apa gyakran halat visz, amelyet a halásznál vett, de úgy tetszik, hogy maga fogta abban a sűrű hálóban, az övéi táplálékául. A családok együtt mennek a keresztutig, ahol kicsit megállapodnak, mielőtt elválnak. Délután játszanak, tarokkoznak. Hiányozni fog Alfreda, aki visszautazott Párisba. De Dumorel, akit reggel nem láttak a parton, visszajön. A heves sport leginkább a fiataloságot csábítja... A deresedő, idős urak tenniszeznek. Mig az egészen fiatalok kaszinóznak.

Dániel nem tenniszezett, mert ügyetlen volt, s nem tarokkozott, mert untatta és nem volt elég pénze. Szülei gyámkodtak felette, akik szükség szerint küldtek neki kisebb-nagyobb összegeket. De sohase mert annyit kérni, amennyire szüksége volt. A bankói nem melegedtek meg nála, hamarosan kiadta. Aranyai is csak nagyon ritkán maradtak. Állandóan kis adósságok zaklatták; többnyire Berta számlái, amelyekről otthon nem mert beszélni, mert félt, hogy a szülei Bertát — bár hallgatagul is — pazarlással vádolják. Hónapokon át üldözte egy kétszárharminczöt frankos kalapszámla, mint egy lidércz. Reggel érkezett meg, egy zömök és buta masamód hozta, afféle szaladgáló, akit a divatárusnő csak küldözgetni szokott, de Dániel szemében fenyegető fontosságot nyert. Dániel hosszú magyarázatokkal szolgált ennek a szerény alkalmazottnak, aki tágranyilt szemekkel hallgatta, közönyösen és mégis mohón. Aztán több hétig szó se esett a számláról. Azt gondolták, nem is küldi már vissza, mikor egyszerre csak levelet kaptak a divatárusnőtől, kissé száraz és rideg levelet. Dániel zavarában elhatározta, hogy másnap reggel elmegy a szüleihez és egy megvető gesztussal odadobja a pénzt. Másnap elmúlt a zavar. Nem ment az apjához. És újra elolvassván a divatárusnő levelét, úgy találta, hogy egészen udvarias és ildomos.

Saison.

Írók a kirakat előtt.

— decz. 15.

Mint tűz a forgácsraktárt, úgy futotta be a hír az irodalmi kávéházat, hogy Calderoni karácsonyi kirakata tele van ifju írók arczképével. Az izgalom piros felhővel lehelte be az arcokat, a fiuk idegesen fészkelődtek a székeken, lassankint elhalt a vita Edmond de Goncourt-ról és Utamaróról, többen titokban leemelték felöltőiket a fogasról és fizetés nélkül távoztak, az idősebbek és komolyak a szivarfüst mögé rejtették érdeklődésüket és így megőrizték fölényüket; a kevésbé higgadtak ellenben nem szégyeltek büszkeségüket homlokukon hordani és a szomszéd asztaloknál uzsonnázó és irodalomban érdekelt hölgyeket figyelmessé tenni az eseményre:

— Láttá, Hedda, a fotografiámat?

— Hol?

— A Calderoni kirakatában. Fiatal írók arczképcsarnoka...

— Még nem láttam; de ma délután sietek oda, hogy megnézzem. Nők nincsenek kirakva?...

Lassankint kiürül a kávéház és a legkomolyabbak is kisomfordálnak.

— Megyek haza, — mondják — még néhány cikket kell írnom.

De nem haza mennek, hanem kerülő utakon igyekeznek a Váci-utcza felé. Én is megyek oda, magammal viszem Hofman Győzöt, aki Pálos Benedek írói nevet vett fel, de eme ténykedésén kívül még mit sem szolgáltatott az irodalomnak.

A Váci-utczában már észrevehető volt, hogy nagy tömegek tolongnak Calderoni kirakata felé.

— Sokan vagyunk írók — jegyezte meg Hofman:

— Oly sokan vagyunk, — feleltem — hogy még az apagyilkosoknak is meg kell bocsátani.

— Mért?

— Hogy a többi pálya ki ne pusztuljon!

Egyre élénkebb tömegmozgás; akárcsak Reinhardt rendezte volna. Nagynehezen végre eljutottunk a derék optikus-czég boltja elé. Ott álltak sorban, egymás hátán, egymást ide-oda lökdösve az írók és nézték a fotografiákat. Ki-ki a saját maga fotografiáját. Gyönyörű fiuk voltak! Egy áldott állapotban levő hölgyet sietve átvittek a tulsó oldalra, — a jövő nemzedékre való tekintettel. Ott voltak kiakasztva a finom és artisztikus érzésű Pongrácz Jób gyönyörű, borotvátlan szakállával; a macabre-sonettek dalnoka, Jób Pongrácz, szarvasbőr arczával; a nagy erudícióju liriko-esztétikus, Kálmán Péter, football-szerű alakjával; a nagy Péter Kálmán, aki a híres cikksorozatot írta Gertrud Maywasser német költőnőről; Miklós Miklós, az ismert frandista poéta, akinek verseit a Moderne Litteratur »Unterbewusstseins Poesie« czimen ismertette és a többiek... és a többiek!...

Szóltam Hofmannak:

— Mi lesz itt estig? Ha már az egész magyar irodalom értesülni fog arról, hogy közszemlének van kitéve? Eljönnek valamennyien; elhozzák magukkal feleségeiket, szeretőiket és gyermekeiket. Bucsujárás lesz és családapák büszkén fogják mutogatni az ösmerősöknek híres fiaik dicsőségét.

Ebben a pillanatban éles dőfést éreztem szügyem tájékán. Hátrafordultam, hogy az illetéktelen beléavatkozóval szemben szigorú legyek, de ekkor felismerem támadómban a derék Kelemen Pált, a legkomolyabb ifju író, aki eddig csak azért nem érvényesült, mert nem tartozott a mindenáron rugkapálózók közé.

— Jónapot, Kelemen! — szóltam hozzá. — Miért rugkapálózik?...

— A fotografiámat akarom látni! — felelte ziháló mellkassal a szegény író, aki sosem dolgozott kézzel-lábbal az érvényesülés felé.

Kézzel-lábbal dolgozott.

— Akarom látni! — kiáltotta magánkivül. — A fényképemet! Az arczképemet!

— Amott van! — ordítottam. — Amott!

És szegény barátomat a tömegen át odasegítettem az ablakhoz, melynek üvegén át csakugyan felénk meredt Kelemen Pál jól sikerült arczmása. Kelemen sápadtan állt meg a kép előtt és nézte.

És nézte.

Megfogtam reszkető kezét és éreztem, hogy rácsapott az izgalom verejtéke. Mellette álltak a többiek, akik szintén néztek és valamennyiük keze izzadt volt az izgatottságtól.

— Milyen szép maga, Kelemen! — sugtam a fülébe.

— Szép vagyok — sugta ő is melanchólikusan. — Ez a nagy dicsőség! A hirnév! Most! Most érzem, hogy meghódítottuk a Belvárost!

Ígyekeztem kifelé a tolongásból. Nagynehezen jutottam át a tulsó oldalra. Onnan jobban láthattam az érdekes csoportot. Gyönyörű látvány volt! Ugy álltak ott, kissé meggörbült nyakkal, mereven, minden hullámzás nélkül és néztek. Kíváncsi nők, akik arra sétáltak, bámulva fordították feléjük fejüket, elhaladtak mellettük és nem tudták, mit jelent ez a szent csoportosulás.

Ujabb és újabb csapatok érkeztek a különböző irodalmi kávéházakból; de a régiek nem adtak helyt nekik és boldog volt, aki a merev falanxon mégis rést törhetett magának, hogy ő is odaszorítsa homlokát a kirakat hideg ablaktáblájához és nyomban egybeforrjon a tömeggel. Aztán ő is nézett.

Órák multak el; hosszú, unalmas órák! A lámpák felgyultak és fényükkel végigöntötték az utcát; az ifjak még mindig merev mozdulatlanságban néztek. Ha néha-néha egy-egy szó, egy-egy sóhaj hangzott el valamelyikük ajkáról, a többi riadt kézmozdulattal intette le és ilyenkor mint egy ajakról hangzott el ez:

— Pszt!... Pszt!...

Maitre Jacques.

INNEN-ONNAN.

♣ **A piktor-főherceg.** Wölfling Lipót volt az első, őt követte Lujza s a kettőjüköz most csatlakozik Henrik-Ferdinánd. Amíg nem dobták el maguktól címüket és rangjukat, azt sem tudtuk róluk, hogy élnek. Mihelyt leereszkedtek hozzánk, helyet szorítottak maguknak a tudatunkban. Pedig nagyon is kérdéses, hogy akik nem sokat jelentettek mint főhercegek, jelentenek-e majd valamit mint polgárok. A főhercegek rendszerint hivatalból értenek a katonáskodáshoz. Henrik Ferdinánd még katonának se volt jó, ahol minden protekció mellett is csak az őrmesterségig vitte. Mert egy főhercegnél a kapitányi rang nem több, mint a polgárembernél az őrmesteri sarzsi. De ne essünk kétségbe. Henrik Ferdinánd nem akar holmi polgári foglalkozásból megélni. Ő piktor, akinek képeiről müncheni művészek elismerőleg nyilatkoztak. Voltak már sikerei s valószínű, hogy ezek a sikerek részegítették meg. Micsoda naivitás! Aki nem tudott boldogulni a katonai pályán, az sikereket remél a művészetben! Mi a legjobbat kívánjuk neki az új pályához s lehet, hogy Münchenben még a mi jó kívánságaink nélkül is boldogulni fog. Münchenben sok a jó piktor, több mint monarchiánkban a jó generális. És a mi nem sikerült a generálisoknak, sikerülhet a müncheni piktoroknak:

* * *

♣ **A forradalmár** *Schmitt* Jenőt három estén hallottuk beszélni a régi országház nagy termében. Az ő hórihorgas alakja a hatalmas gesztusokkal, az égvivő szavakkal és az olthatatlan tüzzel nagyon beleillett ebbe a régi milieube. Ott a magas katedrán a kitárt kezeivel, a daczosan hátraszegett fejével rendkívüli szép látvány volt az ősz anarchista. A teste olyan, mint egy csont-székreny. De a lélek harsog belőle. Évekkel ezelőtt láttuk az életét. Estente láttuk, amint egy kávéházban megette a rendes vacsoráját, egyetlenegy nyers tojást. Betekintettünk remete-magányába is. Azt kell hinnünk, hogy őt csakugyan az eszméi táplálják és a hite teszi fiatal és aczélossá. Most se fáradt el. Az eszméinek elixirétől villamos a szeme. Akármit tartunk róla, csodálkozva kell megállnunk a hatvanéves forradalmár előtt, aki ezen a fáradt földön, korán emberek, cinikus fiatalok között egyre tüzesebb és hívőbb. Az aszteriodok, a reklámtüzek és a jól bebiztosított sarkcsillagok horizontján fonségesen cikázik el előttünk az egyénisége, az élete, béke és megállás nélkül.

* * *

♣ **Indiai ünnep.** Az európai szemnek szinte fáj az indiai koronázás pompája: A lapokon keresztül sem halványodott el. Vicsorgó bálványok között, oroszlanok, tigrisek, szent macskaszobrok hosszú sorfalán át vonult be indiai birodalmába V. György angol király. A maharadzsák ruhája, amely hasonlít a mi díszmagyarjainkhoz, tündöklő káprázatban ragyogott s a gyémántok, aranyak és zafirok, amelyek egyetlenegy indiai hercegnő ujján merevültek, annyi vagyont jelentettek, amelyből egész életén élhetne egy magyar néptanító. Tévék és elefántok húzták a kocsikat. Akárcsak a Mahabarátuban. Egy eposz fejezete volt az angol koronázás. Mindazt a kincset és forráságot, amelyet évezredekig rejtegetett magában a Kelet, egy nap alatt kiizzadta és kisugározta. A Kelet azonban perverz és viveur. Háttérben felsorakoztatta a szegénységet is. Ott álltak fehér ruhában, beesett arczczal, kigyómarásos lábbal az ind koldusok, akik eddig éhezve, ősi szegénységben éltek. Erre a napra jóllakatták és megfürdették őket. Ugy bámultak a pompán, mintha kettéhasadt volna az ég és jelenést látnának. Ők voltak az aranyünnep fekete dekorációi.

24 **Villamoson.** A héten történt, a nagykoruton. Egy kopottas, sánta emberke kapaszkodik fel a villamosra. Mikor a kalauz hozzáfordul, szerényen nyul a belső zsebe felé: bérlet. A kalauz kinyitja az arczképes kis vászonmappát és visszaadja. Rendben van. Bemegy a kocsi belsejébe s tovább tépegeti a szakaszokat és nyolczas egyeneseket. Az én kis sánta emberkém pedig leveszi a kalapját s alázatosan kezdi el a sablonos mondókát: szabad kérnem, szegény nyomorék... Az utasok összenéznek, általános csodálkozás; aztán odapottyant az első tizfilléres a levett kalapba. És az első után jön a második, a harmadik, mert a nyilvánosságnak kényszerítő hatása alatt senki sem akar kőszívűbbnek látszani a szomszédjánál. A biczegő emberke pedig hálás mosolylyal indul a kocsi belsejébe, ahol megismétlődik az előbbi jelenet. A kalauz észreveszi, néz, azután von egyet a vállán: végre is ő nem rendőr. A bérletjegyes koldus pedig meglegedetten száll le a következő megállónál és vár egy másik kocsit. Tessék mosolyogni vagy boszankodni rajta, de az bizonyos, hogy egy elszomorító momentum a van az egész ártatlan ravaszágnak. És ez a momentum a bérletjegy, a tőke, a befektetés, amely nélkül ma már koldusnak sem érdemes lenni ebben a szegény városban.

* * *

♣ **A bécsi gáz.** Vala pedig Lueger polgármesternek egy barátnője, aki mindenben peches volt. Festett, de a festésből nem tudott megélni. Megírta Luegerhez való barátságát, de erre a könyvre ráfizetett. Sőt ráfizetett arra is, hogy gyöngéd kötelékek fűttek valamikor Luegerhez. Akinek ennyi rossz mestersége volt, annál nem csoda, hogy egészen leszegényedett. A peches nő — Beskiba Mária a neve — végre meglegelte a sors üldözéseit és öngyilkosságra szánta el magát. Kinyitotta a gáz csapjait és várta, hogy jobblétre szenderüljön. De a pech itt sem tágitott. Az asszony itta, egyre itta magába a gázt, de meghalni nem tudott. A mentők eszméletlenül találták s hamarosan magához térítették. Vizsgálat indult s kiderült, hogy a bécsi gáz éppen olyan rossz, mint a budapesti, ami azért látszik képtelenségnek, mert a bécsi gázműveknek nem Heltai Ferencz a direktora. A Beskiba Mária kísérlete tehát csak arra volt jó, hogy rehabilitálja Heltait. Konstatáljuk, hogy ez sikerült. Ezután ne is panaszkodjék senki a pesti gáz miatt. Ha Bécsben rossz a gáz, megokolt, hogy nálunk se legyen jó. Ha Bécsben a szakértők nem értenek a gázgyártáshoz, minő jögon követeljük mi, hogy Heltai értsen ahhoz, aki nem is szakértő? Legyünk méltányosak és igazságosak.

SZINHÁZ.

A színházi hét.

A peleskei nótárius. Akkor még alig egy éve állott a Nemzeti Színház. Ez volt az első kasszasiker és ezt azzal magyarázták a rég elmúlt kritikuskok, hogy sok benne a népies elem. Ma már tudjuk, hogy nem a népies elem a legfőbb jó ebben a darabban, hanem a bohózat. Ez a vormärzliche pesti jókedv, hallatlan naivitásaival, egyszerűségében is vonzó fogásaival őrizte meg az elmúlástól *Guál* Józsefet. Nevetni és mulatni olyan jól tudtak akkor Buda-Pesten, hogy ehhez a jókedvhez a huszadik század első éveiben felvirágzó croquis-irodalomé mérhető csupán. A régi városból még a nagy árvíz sem tudta elmosni ezt a vigságot, a politika még nem élesedett ki krizissé, a főprobléma mindenütt a színház és a színészek voltak és *A peleskei nótárius* is ezzel a problémával ütközik össze. Arra azután nem is jó gondolni, hogy a filológusok hányféle hatást mutattak ki e bájos revü-

ről s annak minden egyes képéről. Ma már egész nyugodt lelkiismerettel mulathatunk rajta; — Nestroyon kaczagunk-e, Raimundon, Gvadányin, vagy Gaálon, az talán egészen mind egy. Egy hetvenéves magyar darab áll előttünk és a műsorról már-már lehanyagló Kisfaludy Károly mellett legrégebbi élve maradt bohózatunk. Egy egész generáció vigjátékiróból csak Gaál József él már a színpadon s egész meghatottság fogja el az embert, ha arra gondol, hogy ebből a sivár és elfeledett multból született meg a világhódító magyar dráma Budapesten. A *peleskei nótárius* ma, a nagy kereslet korszakában, még megéri, hogy Reinhardt elviszi Berlinbe és bemutatja a németeknek. Sz. L.

*

Nincs tovább. Konzekvensnek lenni még a drámairásban is szép dolog és ezzel az erénnyel föltétlenül dicsekedhetik Földes Imre az új darabjában. Neki, aki az utóbbi években — amióta első szerelmével, a történelmi cselvígjátékkal és az akadémiai drámával szakított — mindig a legaktuálisabb témákat vette sorra, a logika örök törvényei szerint el kellett jutnia ahhoz a témához, amelyet a »Nincs tovább« című társadalmi drámában földolgozott. Annak az utnak, amely a hivatalnoknyomornál kezdődött, az orvoskuruzslással folytatódott, el kellett jutnia a bankszobáig, előbb vagy később, és mert az utóbbi időben különös heveséggel váltakoztak a bank- és pointeur-passzok, hát inkább most írta meg Földes Imre, a bank-darabot. Kétségtelen, hogy a közönséget érdekelte ez a téma és az is kétségtelen, hogy a második felvonásban, amely elejétől végig bank-körben folyik le, a legizgatottabb cleamer maga a közönség volt. Földes Imre a színpadi izgalmak ügyeskezü és ravasz ismerőse, ebben a darabjában is elsőrendű technikus és vannak percek, amikor a »Nincs tovább«-nál is olyan kinos és visszafojtott várakozással lesi a publikum, hogy mi történik Merétey doktorral, mint akármelyik Bernstein-darabban. A szegény dokornak ugyan ez az érdeklődés mit sem használ, veszt, elveszti még a becsületét is és épp amikor föbe akarja löni magát a nyolcz-tíz kerületi járásbíró előtt, megmenti őt a kártyában szerencsés de — ime, a végzet — a szerelemben szerencsétlen vetélytársa. Ez szép, érdekes és tanulságos történet, a színpadon jól lehet játszani és a bankárok is, pointeurok is okulhatnak belőle. Nincs tovább. A poézist nem lehet most sem a szemére vetni Földes Imrének; ez a darabja csak abban különbözik a többitől, hogy talán egy nagyon kicsit naivabb. Viszont a Vígsházban játszották és ez nemcsak azért előny, mert a darab témája itt állott a legközelebb a közönséghez, hanem azért is, mert az előadás briliáns volt. *Hege-düs, Varsányi, Fenyvesi* és *Tanay* játszották a főszerepeket, kitünően, finoman, érdekesen. Ők valóban megérdemelték, hogy ebben az egyébként nem a legszerencsésebben végződött kártyapartiban mint nyertesek vegyenek részt.

*

Rossz pénz nem vesz el. (Magyar Színház.) A tónusában, a cselekménye belterjes és okos gazdálkodásában van valami becsületos közeledés *Hauptmann* darabjához, a *Biberpelz*-hez. A szándékot mindvégig érezzük. Ahogy amott egy bunda a vigjáték központja, itt egy bankóprés körül bukdácsol a paraszt. Angyalos pénzt akar sajátolni, de a vigécz becsapja s a csendőrök csak egy gramfonos ládát nyitnak ki. *Liptai* Imre gazdálkodik. Megelégszik a sujetv., nem von bele idegen elemeket. Humora azonban csak kis tájakat világít meg. Apró reflektorok szögedi interieuröket, alföldi arczokat, tükrös sziveket, nem intenzíven. A drámairó keze nem erős. Nem bányászsa ki eléggé a témát. Néha csak genre-képeket fest, néha már portrét. Kedvesen meghangszereli (szavakkal) a kisvárosi bucsut. A mulató, tánczos paraszt alakja igen-igen sikerült. Látunk egy paraszt-intrikust, fülében réz-függőkkel, egy

szerelmes párt évődve, könyezve, kezében a mézeskaláccsal, bájos epizód-figurákat. Minden embere jól beszél. Gyönyörködünk a napfényes beszédében. Ennyi dicsőretn keresztül óhajtuk megmondani, hogy a cselekmény néhol vékony, az akció itt-ott lanyhul; mert az egész mégis író, egy érdekes és nemes megfigyelő munkája. *Liptai* Imrétől sokat várunk. Nevére ezután fel fogunk figyelni. *Kürthy* József és *Z. Molnár* László elsőrangú aktorok, az előadás ütemes, a rendezés finom és gazdag. A harmadik felvonás diszlete egy mély borospincze, amelybe belekandikál az alföldi ég, indigó-kéken, óriási aranycsillagokkal. Ezt a dekorációt nem találjuk stilszerűnek. Mit keres a berlini-müncheni neoimpresszionizmus az alföldi porban, Szögedében?

ZENE.

Quo vadis? A költő az utcán megpillant egy mentőkocsi és ír egy sötétpompájú verset a halálról. Ki fogja azt mondani, hogy a vers a mentőkocsi alkotása? Henri Cain, a népszerű angol romancier és Jean Nougués, a legszebb férfi Párisban, kimondottak néhány nevet, varázsigét és a nézők agyában, az emlékezet és a fantázia színpadán nagyszerű színjáték vette kezdetét. A két színpadon párhuzamosan folyt az előadás. *Künn*, antik kosztümben produkáltak egy bal mabile-t és eljátszották Karenin Anna löverseny-jelenetét arénára transzponáltan; bemutattak továbbá egy Vénusz-szobrot (lásd: klasszikus ó-kor), cumbjai elrajzoltak és szalutál, és tömjénillattal (lásd: kereszténység) lett tele a levegő, közben fantáziátlan és semmitmondó zene szólt édeskésen és lehárosan. *Benn*, szemünk kárpitja mögött, ezalatt csudálatos dolgok történtek. Halálig izgatott idegek sikoltása, dus lakomák ize, görög korsók mámora, óriási bronzkandeláberek illatos lángja, tubák recsegése és ősi keresztény kórusok dantei szimfóniává egyesültek, monumentális körképpé, amelynek előterében kolosszális alak áll, a protagonista, Marcus Petronius. Ifjkorunk óta ideálunk. Bátor és okos élvezője az életnek, dekadens művész, az első analitikus regényíró. Más munkájával, ő tétlenségével szerzi meg az emberek becsülését. Kortársai az arbiter elegantiarum epithetonnal diszítik, és mint maître de plaisir számot tarthat a halhatatlanságra. A szenátusban hevesen kikel a halálbüntetés ellen, amelyet nem tart az esztétika törvényeivel összeegyeztethetőnek. Tehetséges politikus és nincs bölcsebb és igazságosabb helytartó, mint ő, sem a Pontuson innen, sem a Pontuson túl. Élete, e műremek, az öngyilkosság nagyszerű konfliktusával zárul. Fölmetszi ereit, elzárja és ismét fölnyitja a sebet, így tölti utolsó napjait, megállva az élet és a halál határszélén. Nem dialogizál ekkor sem a lélek halhatatlanságáról, vagy az állhatatosság jutalmáról; vig dalokat énekel, nászi himnuszokat és korbácsot és ajándékot oszt ki rabszolgái között. Utolsó pillantása az égő Rómára esett, Catullus nászdalát, kedves énekét pedig megzavarták a keresztény vértanúk himnuszai. Utolsó kívánsága az, hogy Nero ne énekeljen többet. Mert rekedt a hangja és a versei rosszak. Így halt meg. Tacitus sem titkolhatja tiszteletét, amelyet iránta érzett és rajongással gondolunk az életnek erre az antik fejedelmére mi, koldus trónkövetelők. Neve a római decadence-t reprezentálja előttünk és megmozgatja összes hangulatainkat és érzéseinket, amelyek erről a korról való élményeinkhez tapadnak. Történesek, zenék és színek emlékei szabadulnak fel a feledés bilincseiből, ismét elevenné válnak és megrázkódtatnak. Arcunk az emlékezéstől kipirul, szívünk hangosan dobog, tapsolunk. És a tapsot, amely emlékezéseinknek szól, valahol messze, csekk alakjában átveszi, kinek hozzá semmi köze: Nougués ur, a legszebb párisi férfi. f. gy.

Művészet.

Vadász Miklós.

Most, hogy Vadász Miklósról kell írnom, egy valaha sokat emlegetett, régi kifejezést szeretnék használni, amely azóta már egészen kiment a divatból s amelynek manapság az idő kérlelhetetlen rohanásánál fogva sincsen semmi jogosultsága, de amely nekem furcsán és különösen kedves és amelyet magamban valahogy mindig odafűzök Vadász Miklóshoz. Azt, hogy: fin de siècle. Tudom, hogy ennek ezerkilencszáztizenegyben nincsen már semmi értelme, de Istenem, az ember annyi értelmetlen jelzót és kifejezést használ akkor, amikor a szeretetét és a becsülését melegen ki akarja fejezni, hogy ezt az egyvel többet meg lehet bocsátani, ha megvan a maga jellemző valórje. És azt igazán nem tudnám rásütni Vadász Miklósról, hogy a kezdődő XX. század művésze, nem, a XX. századhoz sokkal reálisabb, józanabb és egyben durvább fogalmak asszociálódnak, semhogy ezekkel kapcsolatba lehetne hozni az ő különösen finom egyéniségét. Nem, nem XX. század, hanem igenis, fin de siècle. Egy egész századnak, a fejlődés és élet egy hosszú periódusának utolsó képviselője, egy századvégi piktor, akiben minden finomság, minden raffinement, minden pikantéria és minden poézis, amelyet száz esztendőn keresztül költők, írók, művészek és viveurök összehalmoztak, egy furcsa, kicsit természetellenes, de ellenállhatatlanul kedves stilussá tömörül. Ő a könnyű, a légies, az elegáns, a mindig korrekt századvégi ember, akinek alkotásaiban az érzés, amely az őseiből tombolva tört ki a század elején s amely az ő belsejében talán éppen olyan féktelenül dühög, mindig előkelő, teljesen kifogástalan külsővel jelenik meg. Nála minden le van tompítva és az érzései mindig nesztelen léptekkel járnak, nem bántanak senkit, nem sértenek senkit, hanem végtelen gyengédséggel és finomsággal burkolják körül a világot, amely éppen ilyen gyengédséggel és finomsággal talál kifejezést a rajzaiban.

Emlékszem arra, amikor Párisban először ismertem meg a rajzait diadalmas, dicséző jelzők ékességeinek közepette. Egy különös, pajzánul ötletes számot rajzolt akkor a L'Assiette au Beurre-nek s a kirakatok tele voltak a nevével, az emberek az utcasarkokon kaczagva és gyönyörködve lapozták a képeit s az újságáros kioszkok asszonyai mosolyogva, kifordított tenyérrel jelentették, hogy nincsen több L'Assiette au Beurre, ha háromszor annyit nyomtak volna belőle, akkor is elfogyott volna már. Akkor éreztem először, hogy mi az a nagy siker, de megéreztem azt is, hogy a siker és az aratója között kell valami igen fontos kapcsolatnak lenni. És nem is csodálom, hogy a francziák annyira szerették Vadász Miklóst: finomságban és a szellem válogatottságában nagyon sok rokonság van kettejük között. S amióta hazajött s itthon látom kiállításokon, újságokban és plakátokon az ő különösen bájos, törekeny, olyan raffinált és mégis olyan naiv rajzait, úgy érzem, hogy egymagában egyesíti a nagy francia fővárost és Budapestet is. Európai, mert megtalálta és megtanulta a kifejezésnek azt a hihetetlen könnyedségét, amelyik csak a sokszázados tradíciókban örökös francia rajzolóknak sajátja, de budapesti is, a most ébredő kultúrgyermek köztül való, akikkel a modern, tulművelt stílus még nem tudta elfeledtetni, hogy szívük is van. A gyermek érdeklődésével és szeretetével nézi a világot és a világfi allűrjeivel ad az érzéseinek kifejezést. Nem tudnék hamarjában szerencsésebb természetet, piktornak, művésznek inkább valót. S nem tudnék olyat sem, amelyik jobban tetszene ennek a félig kicsi, félig nagy városnak, amelyik nyilván ezért a természetért szereti olyan nagyon Vadász Miklóst. A rajzain megérzi az európai szagot s tudja, hogy ez az, ami felé neki is törekednie kell, de megtalálja

benne saját magát is és mindazt, amit önmagától is szeret. Ime a Vadász Miklós jogos népszerűségének az oka! Szeretjük, mert könnyű, mert kedves, mert művész, mert francia és magyar, mert megvan benne minden, amire évtizedeken keresztül vágyakoztunk s ami most, évtizedek múltán a miénk. Ő a századvégi festő!

Jean Preux.

A félszázados Képzőművészeti Társulat. A magyar művészet zsenge csemetéjét ötven esztendővel ezelőtt ültették el a szépért rajongó, gondos kezek és féltő gonddal, ápoló szeretettel nevelték nagyobbra és nagyobbra. A csemete megfogant, mert jó volt a talaj, amelyben az életet kezdte, tele termőnedvekkal, amelyekből buja erőt, tobzózó frisséget szivhatott magába. Néha talán tulságos is volt a jólét, amelylyel táplálkozhatott és fattyuhajtások zöldje is fenyegette néha a gyümölcsöt, de olyankor mindig melléje állt a kertész, akinek gondja volt rá, hogy a fejlődés zavartalan, helyes és főként termékeny legyen. És ma terebélyes, árnyékos enyhet és zamatot gyümölcsöt adó fához vezet bennünket a Képzőművészeti Társulat jubileumán örvendő ünnepi hangulat, a kiállítás, amely felett most tartottunk szemlét, meggyőz arról, hogy a magyar képzőművészet magasrangú és dicső fejlődésre hivatott. A fattyuhajtások, amelyek most is boszontanak néha-néha, majd eltűnnek a jóakaró kertészek ollója által, a törzs azonban megmarad erősen, szilárdan és az egész világnak hirdetni fogja a magyar faj művészi hivatottságát. A félszázados múlt, amely ennek a reménynek biztos alapot ad, követelte, hogy leszögezzük ezt az eseményt, még mielőtt az azt reprezentáló kiállításról mondanánk valamit. Az ország legelső művészeti egyesületének ötvenesztendős jubileuma olyan esemény, amely mellett nem lehet elhaladni, kifejezést kellett hogy adjunk az örömeink és büszkeségnek, amely a szívünket betölti. Örömmel üdvözljük a Képzőművészeti Társulatot férfikorának delén s reméljük, hogy ennek az évszámnak az elérése a hozzá illő eredményes, férfias munka kezdetét is jelenti. Reméljük, hogy a Képzőművészeti Társulat épp olyan erős, bátor férfi lesz a jövőben, mint amilyen tehetséges gyermek volt a mai napig.

IRODALOM.

Tövisszes látogatóban.

(Mikszáth Kálmánnak könyvalakban még meg nem jelent utolsó elbeszélései és regénytörödéke.)

Csupa melegség, nyugodt, fölényes humor és érett, nemes művészet ennek a könyvnek minden sora. Most látjuk csak igazán, hogy mennyi értéket, aranyos mesélőkedvet és klasszikusan egyszerű poézist vitt magával a »nagy palóc« a kerepesi temetőbe. Művészi erejének és kedvének teljében ejtette ki kezéből a bűvös kis acélszerszámot, a mely egy egész világot keltett életre kusza, fekete vonalaival a fehér papirosra. Ugy érezzük, mikor végiglapozzuk ezt a posthumus kötetet, hogy minden új mondata duzzad az élettől, a nekiindulás, az örök fiatalág gyönyörűségétől. Nincs sehol ellankadás. Ennek a nagy írónak az öregség nem tudta reszketővé tenni a kezét. Friss, mosolygó és a jövőben bizakodó irás az utolsó írása is. És talán éppen ezért olyan szomorú könyv ez a vaskos novelláskötet, mert az utolsó. Az utolsó Mikszáth-kötet...

Valaki, a ki negyven esztendőn keresztül csodálatos biztonsággal és nyugalommal haladt folyton a célja felé, szikláról-sziklára vezetett ez az út, most egyszerre eltűnik előttünk a magas ormokat fátyolozó ködben. Váratlanul szakad félbe az utolsó mese, mikor még kíváncsi és gyönyör-

ködő lélekkel figyelünk a bölcs mesélőre, aki sohasem tudott komolyan haragudni emberi félszedségeért, csak kissé gunyosabbra fogta olykor a hangját, ha a szívéig ért a keserűség. Egy egész ember, egy európai magyar eresztette el a kezünket, hirtelenül, bucsut sem véve. Nem várta meg az alkonyatot, mikor végzetes csendben nyulnak hosszabbra az árnyak, a déli nap forró szikrázásába káprázott bele a szeme utoljára.

Mesélő volt, a Dickensek fajtájából, akik az eleven életen gombolyítják-keresztül a mese fonálát. A *Rekeszek* című novellája talán a legszebb példája ennek. Kicsi, senki-emberek, hétköznapi, igénytelen történetek kapnak szint és melegséget a tolla nyomán, válnak fontosakká és felejt-hetetlenekké. Az anekdotázó kedve mögött mindig ott érez-zük azt a hüvös magasságot, ahonnan lenéz az embereire. Egypár efajta novellája végén szinte az ajkunkra kívánkozik a tendenczia, az a magasabb szempontu morál, amit annyi művészettel tudott megéreztetni és elhallgatni. Originális és nagyfajsúlyú író volt, nagy, talán a legnagyobb magyar elbeszélő s ebben az utolsó könyvében úgy áll előttünk kvalitásának ragyogó pompájában, szellemességének aranyos derűjében, mint aki még csak most kezdett bele igazán a munkába. Igéretes szállnak felénk a sűrű betűsorok közül, igéretes, amiket nem fog már beváltani senki. Ezért szomorú most nekünk ez a humortól csillogó könyve, a *Mik-szállh* Kálmán utolsó könyve.

Carpaccio.

Jókai. Minden gyanus, ami Jókai szobra körül történik. Az alattomoság ezer kézzel dolgozik s minden új mozzanat, melyről azt hihetné az ember, hogy előbbre akarja vinni a szobor megvalósítását, mérföldekre visszaveti azt. A gyakorlott és beavatott szem jól látja, hogy itt az építés lát-szatának megőrzésével a rombolás munkája folyik. Ugy tesznek, mintha építeni akarnának, holott a rombolás az igazi törekvésük. Igazán kár, hogy annyit tanácskoznak s annyit fáradoznak azon, hogy plauzibilis okokkal magya-rázzák a huzást-halasztást. Kár, mert az ország tudja, hogy a szobor felállítását kiknek a befolyására késleltetik. Mágánok és dzsentrik állanak a háttérben s amit az em-berek nappal építenek, azt ők, a háttérben állók éjjel le-rombolják. Mindenki látja, hogy itt Jókai emlékének az elföldelése a cél. Öt év óta egyre mélyebbre ássák a sir-ját, de Jókai egy egész világot jelent s világok ellen tehetet-lének az apró hangyák. Most ott tartanak, hogy Jókait ki akarják telepíteni a Múzeum-kertből. Mert a szoborra csak százezer korona gyűlt össze s ebből nem telik akkora szo-borra, mely méltó pëndantja lehetne Arany János szob-rának. De hát miért nem várnak, míg a százezer korona megduplázódik? A nemzetnek egyáltalában nem sürgős ez a szobor és Jókai is várhat. A jövő generáció talán hálásabb lesz Jókai iránt s jóvá teszi azt, amit a mai kor vétkezett. Jobb, tisztább és becsületesebb lesz s ezért érté-kelni is tudja azt, aki jó, tiszta és becsületes volt.

A hosszúhaju veszedelem. (Gárdonyi Géza új novellái.) Gárdonyi mindig friss, közvetlen és eredeti s ezt a két új vaskos kötetet mégis kissé fáradtan tesszük le a kezünkbe. Az agg-legény történetek — éppen a sujet vagy a tendenczia miatt — így összegyűjtve, monotonokká válnak. Tizenhárom hosszabb elbeszélés van a két kötetben s külön-külön, mikor egy napilap hasábjain olvastuk őket, sokkal inkább lekötötték érdeklődésünket. De ettől eltekintve, Gárdonyi régi erényei így is teljes gazdagságukban érvényesülnek. Színes, fordulatokban kifogy-hatatlan stílje, csodálatos íróművészete — amely egyetlen a maga nemében — szinte feledtetik velünk témái egyhangu-ságát. Különösen a második kötetben találtunk egy novellát, a *Hegyen égő tüzet*, amely messze kimagaslik az egész kis

dekameronból s csak a legnagyobbak mértékével mérhető. Csupa finomság, sejtelmes álmódosítás és ragyogó poézis ez a különös, ritka-szép történet. Olyan a tüze, mint a nemesopálé, drágaköbe fagyott lángja egy régen kilobbant tragédiának. Író és poéta csak a legszerencsésebb órákban szokott így talál-kozni.

A többi dolgai nem egyforma értékűek. Vannak köztük olyanok, amik alig többek egy kedves, mulatságos anekdotánál (*A pék órája*), viszont sok olyat találunk, amik ha talán egyenet-lenek is, az író jó óráiban kerültek tollhegyre. *A mandula*, az *Egy kerty viz* vagy a *Három bagoly* olyan kvalitásokról számol be, amiket méltán becsül meg a magyar közönség legkényesebb izlésű része.

Miranda. (*A. Fogazzaro* lírai regénye. Fordította: *Zem-pléni Árpád*.) A nagy olasz poéta 1874-ben írta meg ezt az ér-zelmes, finom és költészettel teli verses regényt, de ma is oly közvetlen melegség szól hozzánk belőle, mintha nyomtalanul suhant volna el az a harminczhét év, amely megszületésétől elvált. Miranda és Henrik szerelme a költő és az ártatlan leány gazdag lelkének kincseit tárja föl s Fogazzaro nagy lélekismeretéről, borongó poéziséről és tökéletes művészetéről egyaránt tanuskodik. A rendkívül sok nehézséget, amely a fordítás ellenébe gördül, *Zempléni Árpádnak* sikerült legyőznie s a *Miranda* egyike a legszebben magyarra ültetett verses munkáknak. Finomság, erő és hajlékony, kifejező nyelv teszik csaknem egyenlő értékűvé az eredetivel. Ime pár sora mutatónak:

*Lovak csengője hallik messziről.
Későre jár az óra már. Sötét van.
S talán a hocsis alszik részegen
Főnt a bakon. Előre! Nyögnek a csengők.
Hosszu az út, a suly nehéz, előre!
Nincs álmom és nincs nyugvás, csak előre!
Nappal, tollbokrétásan, lombosan,
Fénylő szerszámban, melyhez oly kevélyen
Illenek ama nagy lovak, a csengők
Hangja is vidám.*

Most oly szomorú

Kicsiny szobám...

Ezek a sorokon érzik, hogy igazi poéta keze alól kerültek ki, aki nemcsak a szavak, vagy a pusztá értelem vissza-adására törekedett, hanem az eredetinek minden hangulat-beli szépségét is átélve, a maga lelkén keresztül szűrve róttá csillogó, színes sorokba Fogazzaro tökéletes verseit.

Nyilatkozat. A *Hét* április 15-iki számában bírálatot írtam Hornyánszky Gyula dr. *A görög felvilágosodás* című könyvéről. A bírálat erős volt, bár kegyetlensége jogosult szubjektív és objektív forrásokból fakadt. Hornyánszky ur sajtópert indított. Az ügy a vizsgálat stádiumában Szlavek Ferencz dr. törvény-széki bíró kezébe került. E végtelenül jóindulatu és bölcs bíró előtt a békesség kedvéért kijelentettem és most *A Hét* publicitása előtt szívesen megismétlem a következőket:

1. Nem hiszem, hogy Hornyánszky Gyula ur a bírá-latait tisztségek megszerzése végett írta.
2. Hornyánszky Gyula urat kritikai tevékenységében nem a rosszhiszeműség inspirálta.
3. Hornyánszky ur könyvéről egyebek között ezt írtam: *Amit mond, abban nem lehet megbízni.* Természetes, hogy ez nem jelenti azt, mintha én Hornyánszky ur *egyéni* szavahihe-tőségét vonnám kétségbe; fentartom azonban teljes jogomat arra, hogy tudományos hipotéziseiben kételkedjem.

Budapest, 1911. december 15.

Sebestyén Károly.

HETI POSTA.

Tisztelt előfizetőink kényelmére mai számunkhoz postablankettákat mellékelünk. Kegyeskedjenek az év végén esedékes előfizetési díjakat hovaalébb e blankettákon számunkra utalványozni.

Póla. Levelét és kéziratát átadtuk Kóbor Tamásnak.
Novicius. Sajnáljuk, hogy nem örvendeztethettük meg versei közlésével. Az ön örömeinél nekünk előbbre való olvasóink szeretete.

X. Y. A fordításokat kiadtuk.
Budapest. K. A. Egyetlen versben tizszer is ismétli, hogy jön, jön. Nem jön.

Besztercze. K. Megrendelheti a Hat magyar festő műlapjai kiadóhivatalában, Budapest, Városmajor-utca 36.

Budapest. N. B. Az egyiket, a Tánczold el címűt kiadjuk.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Szeplős és pattanásos hölgyek és urak részére kizárólag a Diana-arczkrém és Diana-szappan bőrápoló- és szépítőszert ajánlható. Ára 75—75 krajczár. Egyedüli készítő: Erényi Béla Diana gyógyszertára, Budapest, Károly-körút 5.

Ha csukamájolajról van szó, csak a Zoltán-félére lehet gondolni, mert ez a legkiválóbb, miért is gyermek, felnőtt szívesen veszi. Üvege 2 K.

NAGYSÁGOS ASSZONYOM!

Tisztelettel értesítjük, hogy 15 évi működés után Mad. Berkovits üzletétől megváltunk és IV. kerület, Harisbazar 2. (Váczi utca sarok)

NŐI DIVATTERMÜNKET

Förstner nővérek és Z. Richard cég alatt megnyitottuk.

Kiváló tisztelettel

FÖRSTNER BERTA

FÖRSTNER IRÉN és

ZWILLINGER RICHARD.

»Unio« élet- és gyermekbiztosító intézet mint szövetséget (ezelőtt Első Leánykihásító Egylet) Budapest, VI., Teréz-körút 40—42. Alapított 1863. évben. F. év november havában 1,896.900 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 1,550.400 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosítási összegek fejében 164.734 K 89 f. fizettetett ki. 1911 január 1-től november 30-áig bezárólag 19,854.000 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 16,308.600 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosítási összegek fejében a f. évben 1,557.456 K 17 f. és az intézet fennállása óta 18,310.389 K 20 f. fizettetett ki. Ezen intézet az élet- és gyermekbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és a legelőnyösebb feltételek mellett.

A Biró Rezsőné és Társa

szabadalmazott halcsont nélküli és halcsontos **Gracia fűzőgyár** terjeszkedése. — Ezen szolid kezekben levő vállalat örvendetesen nagyobbodik s újabb egy fióküzletet nyitott a

IV., Váczi-utca 7. szám alatt,

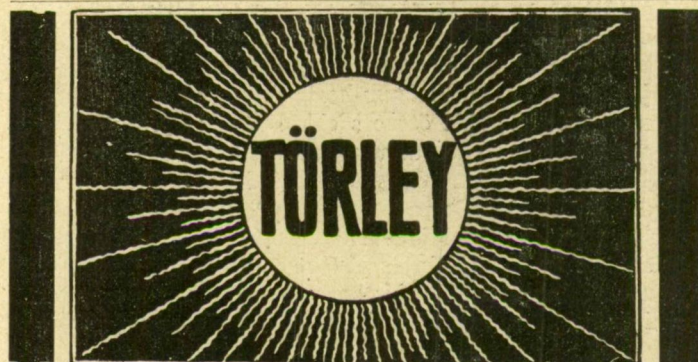
hol mindenféle olcsó és luxusárúkat kaphatók és megrendelések eszközölhetők. Főtelep: Budapest, **Andrássy-ut 38.** sz. a. van.

A HÉT kiadásában megjelent:

KISS JÓZSEF LEGENDÁK A NAGYAPÁMRÓL

Ára elegáns vászon-
kötésben 4 korona.

Megrendelhető minden könyv-
kereskedésben és A HÉT kiadó-
hivatalában, Népszínház-u. 22.

Agobian és Adorján

ÁLLANDÓ NAGYSZABÁSÚ PERZSA-
SZÖNYEG ÜZLETHELYISÉGE:

IV. kerület, Váczi-utca **30** „HARIS”-
PALOTA 1.